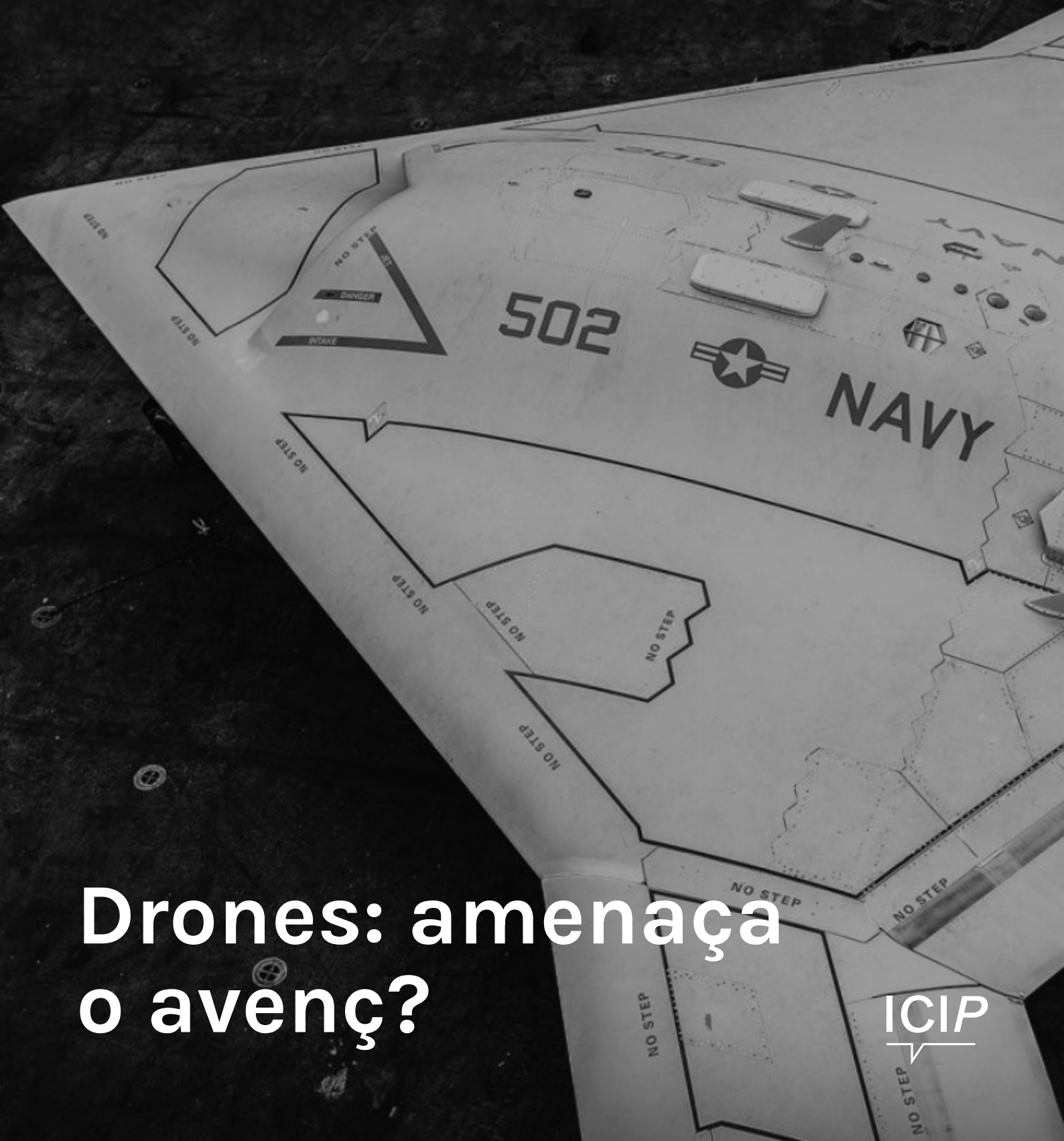

PER LA PAU

Núm. 19 - FEBRER 2014

**Drones: amenaça
o avenç?**

ICIP

SUMARI

Introducció

- L'ús militar i en accions de guerra d'avions no tripulats

Articles centrals

- Drones: qui vol què i per què?
- Implicacions de l'ús de drones en el dret internacional
- Robots assassins: l'amenaça que estem creant
- Quan perdem el control de la nostra humanitat
- Els atacs de drones nord-americans i les conseqüències sobre el terreny al Pakistan

Recomanem

- Materials i recursos d'interès recomanats per l'ICIP

Tribuna

- La veritat de les dones
- Tecnologies de la Informació i Comunicació per la Pau

Entrevista

- Entrevista a Christof Heyns, relator especial de les Nacions Unides

Sobre l'ICIP

- Notícies d'actualitat, properes activitats i noves publicacions

INTRODUCCIÓ

L'ús militar i en accions de guerra d'avions no tripulats

Rafael Grasa

President de l'institut Català Internacional per la Pau

La revista de l'ICIP inaugura amb aquest número una nova etapa, amb major longitud dels articles i una vocació explícita de contribuir als debats en curs en el món de la construcció de la pau i la transformació de conflictes, en la que intentarem seleccionar temes que exigeixen aproximacions multidimensionals i que fomentin actuacions de llarg alè tant en el camp de la recerca com de l'acció.

Era fàcil triar el primer monogràfic d'aquesta nova etapa: l'ús militar d'avions no tripulats (coneguts com a *drones* ¹) en operacions de guerra, en el camp de batalla, en operacions de contra-insurgència o contra grups considerats terroristes. Abordem aquest tema a través de l'editorial i cinc articles, fets per experts en estudis estratègics, dret internacional, analistes d'operacions concretes com les del Pakistan o investigadors vinculats a campanyes en favor de la reglamentació de l'ús militar dels *drones*, i una entrevista al relator especial de l'ONU per a execucions extrajudicials. Tots ells ofereixen dades, argumentacions i opinions, plurals i raonades, per centrar el debat sobre què cal investigar i què cal fer -a curt, mitjà i llarg termini- a propòsit del desenvolupament i ús militar dels avions no tripulats. Tots assenyalen un primer problema: reglamentar quelcom que no és, per se, sempre, una arma.

L'ICIP, a més, l'ha considerat un tema a incloure al nou Pla Pluriennal (2014-2017), tot encarregant alguns informes i preparant seminaris de recerca i un simposi futur. Això ens permet explicitar algunes reflexions o punts de partida inicials a propòsit de l'ús militar dels *drones*:

Primer, fugir de sensacionalismes catastrofistes, de campanyes focalitzades en la “robotització” o la por a la tecnologia. Estem, malgrat els avenços en intel·ligència artificial, molt lluny dels “robots” autònoms. Cap drone pot passar a curt termini les proves elaborades des de Turing l’any 1950 per distingir entre màquina i ésser humà. El rellevant per a la recerca i l’acció és el que ja fan ara: maten, no sempre selectivament, comandats o tutelats per éssers humans. Ens consta que els Estats Units els utilitzen a l’Afganistan, Iemen, Iraq, Pakistan i Somàlia, i que la compra o recerca per a obtenir-ne no deixa d’augmentar. De fet, entre 30 i 76 estats disposen ja de tecnologia de *drones*.²

Segon, cal contextualitzar bé el fenomen, menys nou del que sembla. Forma part de la tendència a l’“automatització del camp de batalla”, que des de la guerra del Vietnam ha dirigit esforços de recerca i desenvolupament científics com doctrines estratègiques sobre el canvi de naturalesa de les guerres i les formes de lliurar-les, en el marc de la “revolució en afers militars”. A més, l’ús militar dels *drones* es remunta a les reaccions als atemptats de l’11-S, concretament a octubre de 2002, amb un increment fortíssim durant les administracions d’Obama.

Tercer, necessitem una conceptualització precisa i ben focalitzada. Cal no confondre *drones* amb míssils i altres temes de l’automatització del camp de batalla i, sobretot, evitar considerar-los armes, atès que no ho són per se, ni necessàriament il·legals. Definir, acotar, precisar diversos usos serà clau a l’hora d’analitzar els reptes per al dret internacional humanitari, establir alguna moratòria per permetre investigar i proposar formes de regular-los. Si es fa bé hom podria emprar una convenció de limitació d’armaments antiga, la Convenció sobre Certes Armes Convencionals (coneguda durant la guerra freda com a “convenció sobre armes inhumanes”), focalitzada en armes convencionals amb efectes indiscriminats,³ a la que es podria afegir algun protocol addicional sobre l’ús dels *drones*.

Quart, proposem optar per un enfocament pluridisciplinar i multidimensional als temes objecte d’estudi i d’acció. El tema és complex, polièdric, el que obliga a defugir visions unilaterals. Cal treballar amb representants i visions dels estudis estratègics i la recerca per a la pau, especialistes aeronàutics, experts en intel·ligència artificial i tecnòlegs especialitzats en miniaturització i automatització, filòsofs i ètics, juristes, politòlegs i internacionalistes, lògics matemàtics i especialistes en teoria de jocs,

sense oblidar els militars i, per a alguns estudis d'eficàcia i eficiència, economistes.

Cinc, un suport decidit a la recerca, tant de dades concretes com de possibles solucions i models, atesa la complexitat del tema i la seva evolució. Cal saber-ne molt més. Per exemple, no tenim prou dades sobre l'ús de *drones* per a matar persones de forma selectiva, per l'opacitat però també per la manca de plantejaments globals. A més, el debat revela buits en temes com legalitat, factors que expliquen la proliferació de la política d'adquisicions i desenvolupament, sistemes de rendició de comptes i transparència, abast, opcions i modalitats de control, tant amb instruments ja existents com nous, utilitat real dels ginys, etcètera.

Sis, en el camp de l'acció apostem, ara, per la limitació d'armaments: restringir l'ús de *drones*, no eliminar-los com a tipus d'armes. Cal, doncs, prioritzar campanyes focalitzades en allò urgent (moratòries, ús d'instruments ja existents amb eventuais potencials afegitons) i alhora "escalables" o ampliables en funció de la nova recerca. Estem encara a temps de prendre mesures molt al principi, tot apel·lant al principi de precaució.

I, en setè i darrer lloc, proposem apostar, estratègicament, per aliances àmplies, inclosos militars i experts en estratègia que, sense negar els avenços tecnològics que els *drones* poden implicar, són molt escèptics sobre la seva proliferació ràpida i il·limitada.

Cal buscar aliats molt diversos, perquè el camí serà llarg i ple d'obstacles i, com diem en català: a camí llarg, passa curta!

1. Hi ha d'altres noms descriptius (bandejo els valoratius): "avions no tripulats", "vehICLES aeris no tripulats", "vehICLES pilotats a distància", "aeronaus operades per control remot", entre d'altres. Fins i tot el tamany dels ginys importa, en afectar a una pràctica amb dècades de pràctica popular, amb l'aeromodelisme, la construcció i ús per a finalitats de lleure de petits models d'avions no tripulats. Cal a més, no confondre els *drones*, que poden reutilitzar-se, en part, amb míssils.

2. La xifra més baixa seria la de ginys per a usos militars i la més alta engloba tecnologia dual, civil i militar, a finals de 2012.

3. La Convenció entrà en vigor l'any 1983 i des d'aleshores s'han anat afegint protocols. El cinquè i darrer, a principis del 2000, sobre restes explosives abandonades i sense detonar. Arran de la segona reunió de les parts (2001) s'ha esmenat l'article 1, atès que la major part dels conflictes armats no són internacionals. Des de maig de 2004 l'esmena de l'article permet aplicar la Convenció a situacions de conflicte armat no internacional.

Fotografia: Official U.S. Navy flickr Page. Modificada. [Link a la llicència.](#)

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

Drones: qui vol què i per què?

Pere Vilanova

Catedràtic de Ciència Política a la Universitat de Barcelona

Els *drones*, no cal dir-ho, s'han convertit en això que se'n diu un Trending Topic però darrera la seva aparent novetat hi ha alguns aspectes que no ho són tant, de nous. Qui els vol? I per a fer què? Aquesta és la pregunta essencial i, per a respondre-la, primer hem de veure què són i què no són els *drones*, així com els eixos dels debats que genera aquest fenomen tecnològic. Per tant, deu petites reflexions:

1.- Què és un drone? En realitat és un vehicle aeri, un enginy que vola sense cap ésser humà que el piloti –en el sentit que sigui físicament damunt de l'aparell-. Però que algú el comanda, a dia d'avui, no hi ha dubte. Oh! dirà algú, pot estar dirigit per un programa informàtic. Així i tot, aquest programa també l'ha fet algú, i així successivament. El primer punt és important: per molta tecnologia que hi posem –amb més o menys mala fe- al final a dia d'avui encara hi ha un element clau en la decisió del seu ús: l'element humà. És a dir, algú pren un seguit de decisions i, com es veurà amb el temps, algú (persones físiques, no només institucions jurídiques o “parcs tecnològics”) en té, li agradi o no, la responsabilitat. Això obre una línia, entre altres, de conseqüències jurídiques de gran transcendència.

2.- Per aclarir què és i no és un drone, cal recordar que no és només o exclusivament una arma de guerra. És simplement un trasto que vola, amb ningú a bord que el dirigeixi, segons instruccions i paràmetres que algú gestiona des de terra. Hi ha *drones* d'ús no militar, que poden fer funcions civils, com ara vigilar el trànsit o cultius agrícoles, donar suport a transmissions esportives per televisió o altres suports, i darrerament, pot ser també un *gadget* addicional: una companyia de venda de llibres, dvd i altres coses per internet sembla que proposarà el lliurament del producte

utilitzant *drones*. S'haurà de veure el tema del cost i de seguretat viària, entre altres.

3.- Però inclús en el seu ús no bèl·lic és cert que el desplegament de *drones* per aquells que governen les institucions - i no són militars—ha de considerar tota una gama d'usos possibles (alguns aquí citats, però n'hi ha més) que comporten una necessitat de precisions legals: d'una banda, com pot afectar tot plegat alguns drets fonamentals, com ara el dret a la privacitat i el dret a la intimitat i la pròpia imatge. I no n'hi ha prou en dir: “Però si la privacitat s'ha acabat! és ingenu insistir en el tema, etc”. Ni en broma s'hauria d'haver acabat aquest debat. Però és ben cert que els darrers anys s'han plantejat a les nostres societats democràtiques alguns reptes crucials en matèria de seguretat. No ens referim només a l'11-S, Atocha 2004, Londres 2005, etc. , sinó a la lluita contra el crim organitzat, el tràfic de drogues i de persones (màfies responsables de fluxos migratoris de conseqüències dramàtiques, a Malta, Lampedusa i altres).

4.- En aquest sentit, doncs, els *drones* (d'ús no bèl·lic) no és que plantegin un tema radicalment nou, el replantegen a una escala qualitativament nova i més complicada, encara que estiguem de ple en un episodi més del delicat equilibri entre drets fonamentals i polítiques de seguretat, ordre públic, etc. Alguns opinen que no cal esperar grans idees noves en aquesta matèria, perquè aquesta qüestió ja es va obrir socialment amb la instal·lació de càmeres de vigilància a la via pública, aeroports, estacions de ferrocarril i metro. Un equilibri que cal anar precisant, on intervindran els legisladors, els moviments de defensa dels drets fonamentals, els mitjans de comunicació i altres actors polítics i socials. Però en cap cas el debat s'hauria de saldar des de posicions tan radicals com simplistes: des del “tot seguretat” que vol la NSA i molts governs, al “cap control de cap tipus, mai, sobre els ciutadans”. Que cadascú assumeixi la seva responsabilitat en aquest debat.

“ Els *drones* no són tan nous com es presenten, però ho semblen perquè així convé a polítics, militars i a la potent indústria corporativa privada ”

5.- Dit això, anem ara cap al cas específic dels *drones* d'ús bèl·lic. Aquí també s'ha de precisar que hi ha dues variants, que per resumir serien: els *drones* com a arma d'atac explícita; i els *drones* amb usos militars complementaris. Aquest segon cas és més senzill d'abordar, ja que es tracta de vehicles aeris de vigilància, captació d'imatges, control de "superfície". Certament, les dades que capturen i transmeten poden servir després per a accions bèl·liques però ni més ni menys que l'ús d'avions a efectes de fer el mateix, com els Awac o altres variants. En canvi, cal centrar-se una mica en l'ús dels *drones* com a arma de guerra en sentit estricte, la qual cosa els assimila a avions de bombardeig, de caça, d'atac a terra, a l'ús de míssils o artilleria diversa. És a dir, una arma que mata, així de clar.

6.- L'ús militar de *drones* com a arma directament d'atac algunes fonts el situen al 2001, a partir de la guerra a Afganistan, i avui en dia es calcula que uns 40 estats en tenen o han decidit adquirir-ne a curt termini (i poden fer ho, pressupostàriament i tècnicament). Aquesta dècada, i això potser marca una de les novetats del nou segle i del nou mil·lenni, serà la d'alguns intents de seguir fent el de sempre -guerres- però amb mitjans nous o relativament nous, per tal d'incrementar l'eficàcia de les pròpies accions i debilitar les del contrari. Altres experts poden precisar les dades, però aquí es podria fer un incís per indicar que, pel que fa als Estats Units, encara que els *drones* van de la mà de les dues presidències de George Bush -sobretot a Afganistan i a la seva frontera oriental-, amb Barack Obama el seu ús s'ha incrementat substancialment (pel que fa a la quantitat, al nombre de baixes civils provocades, etc.) i s'ha ampliat a altres escenaris (Pakistan, Iemen, fins i tot Somàlia). De manera que de 2004 a 2013 només al Pakistan els *drones* han matat 3.460 persones, de les quals, segons fonts pakistaneses, almenys un 35 % només poden ser qualificades de "civils innocents".

7.- Tot això passa per diverses raons, en aquesta lògica de fer el de sempre de manera innovadora o suposadament tal. Pel que fa a les raons militars, la lògica descansa sobre dues potes. La primera és que segons els casos abans citats (Afganistan, Pakistan, Iemen, Somàlia) l'ús de *drones* en teoria ha de servir per no haver de posar tropes a terra, entrar, ocupar el terreny, buscar i perseguir l'enemic, amb resultats en teoria més eficients. Però al darrera hi ha una equació simple: menys baixes pròpies -si pot ser zero baixes pròpies- i maximitzar les de l'enemic. Seria injust afirmar que els Estats Units són el protagonista en solitari d'aquesta estratègia. Des de fa temps, de fet des d'abans

que els EUA ho integressin a la seva estratègia, les forces armades i de seguretat d'Israel ja havien integrat aquests usos múltiples de *drones*: sobretot per vigilar, seguir, identificar i fer –o ajudar a fer- atacs letals amb altres mitjans, com ara míssils aire-terra, a llocs com Gaza o àrees de Cisjordània.

La segona pota de la lògica militar és complementària. Es tracta de vendre que, a més tecnologia, més “neta” és una guerra. Aquesta teoria de la “guerra neta” no convé només als militars (després de tot ells fan el que se'ls diu i a més n'assumeixen molt més directament les conseqüències). Tot plegat busca també que no decreixi el ritme d'allistament, perquè països que alhora han de ser una “potència mundial” necessiten forces armades de grans dimensions però ja no tenen “mili obligatòria” i el reclutament és un greu problema. A les guerres de Corea i sobretot de Vietnam, els Estats Units van perdre desenes de milers de soldats (només a Vietnam, quasi 60.000!), però a l'època de les guerres del segle XXI, Iraq i Afganistan al cap de tot, 1.000 baixes és una xifra inacceptable socialment, pel que semblen indicar les enquestes. Aquesta lògica de la “guerra neta” ha de servir per fer més acceptable socialment la guerra, donar sensació de més seguretat als membres de les forces armades i evitar la “fatiga de combat” que produeix tota instal·lació en una guerra de llarga durada (recordem el cas de Vietnam, per exemple).

“ L'ús de *drones* respon a una equació simple: menys baixes de soldats pròpies i maximitzar les de l'enemic. I alhora es tracta de vendre que, a més tecnologia, més “neta” és la guerra ”

8.- Ara bé, aquí la línia de responsabilitat es desplaça clarament a un altre nivell, als qui prenen les decisions a les institucions públiques: la classe política, els polítics. En aquest sentit, els arguments del paràgraf anterior creixen exponencialment en importància. Els governs que van a conflictes armats i responen a la lògica de l'estat de Dret (amb tots els inconvenients que vulgueu) ho han de fer sota forts condicionants propis de tota “societat d'opinió”: eleccions, enquestes, el pes dels mitjans de

comunicació, les xarxes socials, etc. Tot plegat fa que “la decisió” vingui molt condicionada per factors heterogenis, poc compatibles, poc racionals. I, en aquest sentit, els polítics prenen decisions que responen a una gama àmplia de motius però que no hem de confondre amb el *discurs de legitimitat* que ho acompanya tot plegat i que busca donar coherència de cara al públic a coses que no tenen sovint ni cap ni peus. És la famosa *dictadura del relat*, o si voleu, la *dictadura dels assessors de comunicació*.

9.-Un motiu addicional de complicació, i el cas d'Estats Units és espectacular en aquest sentit, és que de vegades els que prenen la decisió (o pesen en el procés) no tenen ni han tingut experiència militar, no diguem ja de combat. Això fa que de vegades els militars de més alta graduació hagin mirat amb desconfiança (o menyspreu directe) a grans “guerrers de sobretaula” com Rumsfeld o Wolfowitz, les “decisions estratègiques” dels quals van provocar desastres de proporcions ben conegudes. I això, al final, fa que els militars cedeixin o es deixin arrossegar a tota nova “doctrina” que, més o menys ben acompanyada del discurs tecnològic apropiat, faci la decisió d'anar a la guerra menys costosa per a ells i els seus soldats. Així de poc sofisticat és el tema.

“ De 2004 a 2013, només al Pakistan els drones han matat 3.460 persones, de les quals, segons fonts pakistaneses, almenys un 35 % només poden ser qualificades de “civils innocents” ”

10.- Com a conclusió, els *drones* no són en el fons tan nous encara que alguns autors ho presentin com una autèntica “revolució en els afers militars”. Però ho semblen i ho semblaran perquè així convé als polítics, als militars i sobretot a la potent indústria corporativa privada que viu de tot plegat i que, en versió més rústica, ja va denunciar el propi general Eisenhower als anys 50... També sentireu -de fet ja s'han publicat coses sobre això- que aviat els *drones* s'autoprogramaran, es dirigiran “sols” (sense software?, impossible; i si hi ha software, qui el fa?), decidiran objectius, bla bla bla... i estarem a l'era dels “robots que maten” sense que cap element humà hi intervingui. Dec tenir cara de ruc, però no m'ho crec, ni ho veig en cap futur versemblant. A més, posats a pensar

malament, aquest argument sembla jugar a favor d'aquesta idea: “Ànims, aviat tindrem una generació de *drones* i altres estris que ens permetran, per fi i definitivament, evitar amb totes les garanties qualsevol tipus de responsabilitat penal en relació al dret de la guerra i al dret internacional humanitari!”. Fins aquí hauríem arribat.

Fotografia: Official U.S. Navy flickr Page. Modificada. [Link a la llicència.](#)

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

Implicacions de l'ús de drones en el dret internacional

Jaume Saura

Professor de Dret Internacional Públic i membre de l'Institut de Recerca TransJus (UB)

Els *drones* són avions no tripulats, controlats a distància i en temps real per operadors humans. El seu sobrenom ve de l'anglès (“borinot”) pel brunzit constant que alguns d'aquests aparells fan en volar. La diversitat de models i tipus de *drones* és enorme tant pel que fa a la mida, el pes, el cost, l'abast i les capacitats: des de minúsculs aparells de menys de dos quilos, semblants als que es fan servir en aeromodelisme, fins a autèntics “caces” de diverses tones de pes, capaços de carregar armes pesants i amb un radi de vol de milers de quilòmetres. Al voltant de cinquanta països en tenen o n'estan desenvolupant, tot i que només els Estats Units (i potser el Regne Unit i Israel) els fan servir com a vectors armats.

Amb aquesta diversitat en ment, els *drones* poden ser emprats, a efectes estratègics i militars, de tres maneres diferents: primer, quan les tropes de terra ataquen o són atacades, els *drones* armats són cridats a fer servir bombes i míssils de manera semblant a com ho faria qualsevol altre avió militar; en segon lloc, hi ha *drones* que patrullen el cel d'alguns països tot observant-ne els patrons de vida durant 24 hores al dia; i en tercer lloc, els *drones* s'usen en missions planificades per posar fi a la vida de sospitosos de terrorisme, en el què s'ha vingut a anomenar “assassinats selectius” en el marc de la “guerra contra el terrorisme”.

El primer d'aquests usos planteja escasses qüestions d'interès des del pla jurídic internacional, més enllà de les que provoca qualsevol altra arma, aèria o no, tripulada o no: caldrà senzillament estar atents que l'ús de l'arma sigui conforme amb els paràmetres del dret internacional humanitari. Els usos de vigilància tampoc tenen

especial incidència des del punt de vista del dret internacional humanitari, tot i que sí poden afectar la sobirania sobre l'espai aeri o el dret a la privacitat de les persones físiques, entre altres qüestions. Finalment, el tercer ús descrit dels *drones* sembla haver esdevingut la raó de ser d'aquesta tecnologia i, en tot cas, és on s'ha centrat el debat sobre la seva legalitat. Evidentment, el fet de matar algú és o no legal (normalment, no ho és) amb independència del mitjà emprat per fer-ho; però el fet que els *drones* armats facin tant fàcil matar individus en àrees remotes ha generat un lligam molt estret entre la tecnologia drone i els assassinats selectius, un vincle que clarament afecta tant el dret internacional humanitari com, en temps de pau, el dret internacional dels drets humans.

Així doncs, podem circumscriure la controvèrsia al voltant dels *drones* al tema de la sobirania sobre l'espai aeri, el respecte al "dret de la guerra" i el compliment del dret internacional dels drets humans. En el primer d'aquests camps, més enllà de la jurisdicció nacional, els avions pilotats a distància, siguin civils o militars, només poden sobrevolar l'espai aeri sobirà amb el consentiment clar i explícit de l'estat del territori. Ara bé, si aquest consentiment existeix, com sembla ser el cas a l'Afganistan, però no al Pakistan, el govern nacional podria ser corresponsable de les eventuais infraccions de drets humans o dret humanitari comeses per l'estat que envia els vehicles. D'altra banda, al marge del consentiment, els *drones* armats poden ser emprats en el marc del dret de legítima defensa, com qualsevol altra arma legal, però només si es donen les condicions d'aquest dret, és a dir, una resposta immediata, proporcionada i necessària a un atac armat previ o imminent atribuïble a un estat. Uns requisits que l'anomenada "guerra contra el terrorisme", en teatres operatius com Afganistan, Pakistan, Somàlia o el Iemen, no compleix en cap mesura.

“ El fet que els *drones* facin tan fàcil matar individus en àrees remotes ha generat un lligam molt estret entre aquesta tecnologia i els assassinats selectius ”

Si els *drones* armats són emprats en el context d'un conflicte bèl·lic, és obvi que els seus operadors han de respectar el principi de distinció i altres normes de *ius in bello*. Ni més ni menys: en aquest sentit, el mitjà de combat *drone* no és una arma de "naturalesa indiscriminada" o que causi necessàriament "danys superflus o patiments innecessaris" (art. 36 del Protocol addicional I als Convenis de Ginebra) i, per tant, difícilment es pot defensar que, al marge d'una eventual reglamentació internacional específica, pugui ser una arma intrínsecament il·legal en dret internacional humanitari.

El problema sorgeix quan l'objectiu dels *drones* armats són civils i ens trobem en una situació que pot estar a mig camí entre el conflicte armat no internacional i els mers disturbis interns, incloent-hi situacions de terrorisme. Segons el Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR), si un civil realitza "funcions de combat continuades" en un conflicte armat no internacional esdevé un objectiu legítim en tot moment, fins i tot fora del teatre d'hostilitats. Són els famosos "atacs selectius" (*personality strikes*) que altres prefereixen anomenar "assassinats selectius". En tot cas, l'argument només és aplicable quan la situació de base es pot qualificar de conflicte armat, com pot ser el cas de l'Afganistan; però no quan hi ha una situació de desgovern, disturbis o atacs terroristes, que són més propis de la repressió policial, en el marc d'un estat de dret, i la cooperació judicial i policial internacional, incloent-hi l'extradició. Aquest és el cas del Pakistan, on no hi ha un conflicte armat intern i on s'estan produint el 80% dels atacs amb *drones* llançats pels EUA en els darrers deu anys. En aquest context cal ser clars que els *drones* no poden, de manera premeditada, apuntar i matar presumptes terroristes, perquè d'acord amb el dret internacional dels drets humans sempre és il·legal disparar a individus pel mer fet de ser sospitosos d'haver comès un crim en el passat o de ser susceptibles de fer-ho en el futur: és un atemptat al dret a la vida i al dret a un judici just.

“ Els *drones* armats han esdevingut l'arma de moda en la lluita dels Estats Units contra el terrorisme internacional d'arrel jihadista sobre la

falsa premissa d'una guerra global contra el terrorisme ”

Encara més greus són dues pràctiques denunciades per les ONG i reconegudes pel govern nord-americà: els “atacs per perfil” (*signature strikes*), segons els quals els operadors de la CIA segueixen i disparen individus que tenen un “patró de vida” que es considera típic d'un perfil terrorista; i els “atacs de seguiment” (*follow-up strikes*) en què els *drones* armats bombardegen les persones que ajuden la víctima d'un primer atac o que assisteixen al seu funeral, amb l'absurda idea que, si l'ajuden o el ploren, és que també són terroristes. Sens dubte estem parlant d'atacs que en temps de conflicte armat constitueixen crims de guerra i en temps de pau, crims contra la humanitat.

Els *drones* armats han esdevingut l'arma de moda en la lluita dels Estats Units contra el terrorisme internacional d'arrel jihadista sobre la falsa premissa que hi ha una guerra global contra el terrorisme, però sense extreure totes les conseqüències lògiques d'aquest argument: si la “legítima defensa” ha de ser admissible contra grups terroristes transnacionals, això voldria dir que aquests grups han llançat un “atac armat” en el sentit de l'article 51 de la Carta de l'ONU i que, per tant, són grups susceptibles d'emprar la “força armada” de manera legítima, cosa que al seu torn implicaria que el dret internacional humanitari els seria aplicable i que els terroristes capturats haurien de ser considerats “presoners de guerra”, i no criminals. I, és clar, si existeix una “guerra” (en sentit jurídic) contra el terrorisme, aleshores els operadors de *drones* de la CIA, encara que siguin personal civil, són objectius legítims en tant que persones que participen directament en les hostilitats; i ho són en qualsevol moment, no només durant les hores de “feina”, sinó també anant i venint de les seves llars.

Sembla improbable que cap de les anteriors implicacions d'una interpretació coherent de l'argumentari jurídic contemporani de l'ús militar de *drones* complagui cap de les potències que posseeixen aquesta tecnologia. Per tant, pel seu propi interès fóra convenient restringir l'ús de *drones* amb propòsits militars a marcs fàctics d'autèntics conflictes armats i hostilitats, contra combatents enemics legítims, i amb ple respecte dels principis bàsics del dret internacional.

Alston, Philip. "Study on targeted killings" addendum dins *Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Philip Alston*. United Nations. General Assembly. Doc. A/HRC/14/24/Add.6, 28 May 2010. [Disponible aquí.](#)

Amnesty International. *"Will I be next?": US drone strikes in Pakistan*. London: Amnesty International Publications, 2013. [Disponible aquí.](#)

Bureau of Investigative Journalism. *The covert drone war project*. [Disponible aquí.](#)

Dworkin, Anthony. "Drones and targeted killings: defining an EU position" dins *Policy Brief*. London: European Council on Foreign Relation, 2013. [Disponible aquí.](#)

Escoda, Anna. "Los drones armados: una realidad en expansión" dins *Materiales de Trabajo n. 47*. Barcelona: Centre Delàs d'Estudis per la Pau, 2013. p. 9-12. [Disponible aquí.](#)

Melzer, Nils. *Human Rights Implications of the usage of drones and unmanned robots in warfare*. Brussels: European Parliament, 2013. Directorate-General for External Policies of the Union, EXPO/B/DROI/2012/12. [Disponible aquí.](#)

Fotografia: Debra Sweet. Modificada. [Link a la llicència.](#)

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

Robots assassins: l'amenaça que estem creant

Miriam Struyk / Merel Ekelhof

Directora de programes a IKV Pax Christi i cofundadora de la Campanya per Aturar els Robots Assassins. / Estudiant de Màster en Dret a la Universitat Lliure d'Amsterdam i becària a IKV Pax Christi.

Al llarg de la història de la guerra hem presenciat el naixement de moltes armes i tecnologies que canviaven les regles del joc. Des de l'espasa a l'Edat Mitjana fins a les armes de foc al Renaixement, des dels avions i els tancs de la Primera Guerra Mundial fins a l'armament nuclear. En èpoques més recents, els sistemes per control remot (anomenats avions no tripulats o, en anglès, *drones*) han començat a formar part dels arsenals actuals. Podríem pensar que ja ho hem vist tot, però durant l'última dècada la tecnologia, especialment en el domini de la informàtica i l'electrònica, ha avançat cada vegada més, la qual cosa ha desembocat en els esforços per desenvolupar armes totalment autònomes, els anomenats robots assassins. Mentre que els avions no tripulats encara són dirigits per un humà, els robots assassins buscarien i atacarien objectius sense necessitat de cap intervenció humana significativa. Això vol dir que les decisions sobre la vida i la mort ja no les prendrien els humans, sinó unes màquines. És una tecnologia que canvia les regles del joc, que no només canviarà com es fa la guerra, sinó que també, per primera vegada a la història, canviarà la identitat mateixa de la guerra en el sentit de *qui* hi lluita.

Com en el cas d'altres tecnologies militars revolucionàries, no se sap gran cosa dels riscos potencials que aquestes armes robòtiques plantegen per als humans. L'armament nuclear i els *drones* ja havien generat molt de debat, però només després d'haver estat desenvolupats i utilitzats. Malgrat que alguns precursors dels robots

assassins (majoritàriament armes defensives autònomes de base fixa) ja són en funcionament, el debat sobre els riscos potencials d'aquest armament encara es troba en una fase preliminar. El maig de 2011 IKV Pax Christi publicà un informe sobre els *drones* en què també incidia en la qüestió de l'armament totalment automàtic.¹ El novembre de 2012 Human Rights Watch i la Facultat de Dret de Harvard publicaren l'informe "Losing Humanity", que alimentava el debat mundial.² Poques setmanes després de la publicació d'aquest informe, el Departament de Defensa dels Estats Units publicà una directiva sobre els sistemes autònoms d'armament.³ Tot i que la directiva establia que les armes autònomes només s'utilitzarien per exercir una força no letal, no descarta totalment el desenvolupament i l'ús d'armament autònom en el futur.

Campanya per Aturar els Robots Assassins

En una reunió a Nova York l'octubre de 2011, moltes ONG reconegueren el problema plantejat per les armes totalment autònomes i expressaren els problemes que hi veien. En conseqüència, decidiren col·laborar per posar en marxa una campanya internacional per aturar el desenvolupament, la producció i la utilització d'armes totalment autònomes. L'abril de 2013, la coalició internacional d'ONG llançà oficialment la Campanya per Aturar els Robots Assassins a Londres. El maig del mateix any, el relator especial de les Nacions Unides Christof Heyns presentà el seu informe sobre els robots autònoms letals (RAL) al Consell dels Drets Humans de Ginebra.⁴ La Campanya crida tots els estats a implementar les recomanacions d'aquest informe i a establir converses sobre la qüestió en els àmbits nacional i internacional. En conseqüència, un nombre impressionant de països ja s'ha manifestat a la Comissió dels Drets Humans de Ginebra i a la Primera Comissió de les Nacions Unides a Nova York, però també s'han iniciat debats en fòrums nacionals.⁵ En termes generals, tots els estats reconeixen els problemes urgents que es plantegen i tots els estats semblen oberts a més negociacions.

“ Aquestes armes plantegen preguntes ètiques, morals i legals. Volem delegar a les màquines el

poder per decidir sobre la vida i la mort? ”

Objeccions i preocupacions

Els defensors dels robots assassins solen recalcar que si despleguem armament totalment autònom estalviarem vides de militars i reduïrem la mà d'obra humana necessària per manejar els sistemes i, per tant, es reduiran costos. Sembla que els partidaris d'aquestes armes se centren principalment en l'avantatge militar que es preveu, de manera que no són conscients dels perills d'aquesta arma per als civils. Tanmateix, considerem que aquestes armes plantegen diverses preguntes ètiques, morals i legals. Principalment, creiem que caldria fer-se una pregunta ètica: volem delegar a les màquines el poder per decidir sobre la vida i la mort? El relator especial de les Nacions Unides Christof Heyns estableix la urgència d'aquesta pregunta en el seu informe sobre les RAL:

“Fins i tot si se suposa que els robots autònoms letals —especialment quan funcionen acompanyats d'éssers humans— poden complir les exigències del dret internacional humanitari, i es pot demostrar que, de mitjana i en conjunt, salvaran vides, es planteja l'interrogant de si és o no és intrínsecament erroni deixar que màquines autònomes decideixin qui matar i quan fer-ho. [...] Si la resposta és negativa, cap altra consideració pot justificar el desplegament de robots autònoms letals, independentment del nivell de competència tècnica al qual funcionen.” ⁶

Segons la Campanya per Aturar els Robots Assassins, a la línia de comandament sempre hi hauria d'haver un humà que exerceixi un control significatiu sobre la decisió de fer ús de la força contra un objectiu humà. Sense això, sembla que no n'hi hauria prou per garantir que algú hagi de rendir comptes per les violacions del dret internacional perpetrades pel robot. No hauria de sorprendre'ns que generalment es percebi els robots assassins com quelcom d'inherentment detestable. Com assenyala Peter Singer, polítòleg i un dels principals experts mundials en els canvis en la guerra al segle XXI, “[La guerra] consisteix en patiment humà, en la pèrdua de vides humanes i en conseqüències per als éssers humans.” ⁷ Per tant, matar amb màquines és el pas definitiu que desproveeix la guerra de moral. Fins i tot en l'infern de la guerra s'hi pot trobar humanitat, i cal que la hi seguim trobant. ⁸

Qüestions ètiques a banda, també hi ha preguntes legals que reclamen un debat urgent. Per protegir els civils als conflictes armats, caldrà programar els robots assassins per actuar d'acord amb el dret internacional humanitari (DIH) i el dret internacional dels drets humans (DIDH). Més concretament, cal que l'armament totalment autònom sigui capaç, com a mínim, de discriminar entre civils i combatents i de ponderar els danys contra persones i objectes civils en relació amb els beneficis militars esperats. Aquestes normes s'anomenen principi de la distinció i principi de la proporcionalitat, i cal que s'avaluïn cas per cas i en totes les situacions.⁹

Malgrat que alguns defensors d'aquestes armes, com Ronald Arkin, expert en robòtica i catedràtic al Georgia Institute of Technology, sostenen que en el propers 20 anys les màquines poden assolir una capacitat de discriminació tan bona com la dels humans, està més generalitzada l'opinió que serà molt improbable que els robots es puguin dissenyar de manera que puguin complir el DIH i el DIDH igual com poden fer-ho els humans. Tanmateix, aquests principis requereixen un enfocament cas per cas i una anàlisi complexa i en profunditat del context, els motius i la intenció dels actors. Aquests principis, i especialment el de proporcionalitat, són considerats les normes del dret internacional més difícils d'entendre i d'aplicar; especialment en les guerres actuals, en què cada vegada ha esdevingut més difícil discriminar entre civils i combatents. Conseqüentment, és difícil imaginar com es pot desenvolupar una codificació de programari que limiti amb eficàcia el comportament del robot. Segons el Comitè Internacional de la Creu Roja, desenvolupar un sistema d'armes autònomes que pugui aplicar el DIH representa un desafiament de programació colossal que pot molt bé resultar inassolible.¹⁰ És per això que Noel Sharkey, catedràtic d'Intel·ligència Artificial i Robòtica a la Universitat de Sheffield i cofundador del Comitè Internacional per al Control de les Armes Robòtiques (ICRAC, per les seves sigles en anglès), subratlla que "Són els humans, no pas les màquines, els que conceberen les lleis de la guerra, i són els humans, no pas les màquines, els que les entendran i n'entendran la lògica de l'aplicació".¹¹

“ Cal debatre sobre els robots assassins perquè la comunitat internacional pugui legislar per evitar que aquestes armes causin un greu sofriment humanitari ”

El desplegament d'aquests enginys no només podria causar un gran sofriment en termes humanitaris, sinó que en les etapes preliminars de la guerra és probable que tinguessin efectes profunds sobre la presa de decisions. Els robots assassins facilitaran la decisió dels dirigents d'anar a la guerra. D'una banda, els robots assassins podrien salvar moltes vides de militars, però, d'altra banda, en fer-ho eixamplarien la distància entre la població i la guerra perquè ja no hi hauria éssers estimats que tornessin del camp de batalla dins d'una bossa per a cadàvers. Pot semblar cruel, però les bosses per a cadàvers tenen un paper vital en la guerra. Són un factor inhibidor d'una importància màxima, perquè poden fer que els polítics perdin vots. El desplegament dels robots assassins convertiria la població en un observador passiu, de manera que atorgaria als polítics més discrecionalitat per decidir quan i com anar a la guerra, la qual cosa, al seu torn, comportaria un increment en la durada i la quantitat dels conflictes a tot el planeta.

Conclusions

Els avantatges dels robots assassins poden semblar força lògics i clars. Els robots assassins estalvien vides de militars, poden resultar més barats i no maten per venjança o per un atac de fúria. Tanmateix, la manca d'emocions a la guerra és extremament perillosa i el baix cost d'aquests robots n'incentiva la proliferació mundial. En algun moment, aquestes armes també combatran entre si, i amb l'àmplia varietat d'algoritmes desconeguts les conseqüències seran impredecibles i devastadores. En aquest document els hem presentat una breu panoràmica d'alguns dels perills que aquestes armes poden implicar. Val a remarcar que aquesta llista no és exhaustiva i que només té el propòsit que el lector es pugui fer una idea del problema. No obstant això, el missatge és clar: cal debatre sobre els robots assassins perquè la

comunitat internacional pugui desenvolupar una legislació per evitar que aquest armament causi un sofriment greu en termes humanitaris. Afortunadament, només set mesos després del llançament de la Campanya, la Convenció sobre Certes Armes Convencionals adoptà un mandat per debatre sobre qüestions relacionades amb els “sistemes d’armament autònoms letals”. Els debats sobre aquests sistemes d’armament, també coneguts com armes totalment autònomes o robots assassins, es celebraran el maig de 2014. Els robots assassins són a l’agenda i no en sortiran fins que estiguin prohibits.

1. IKV Pax Christi, Cor Oudes i Wim Zwijnenburg, *Does Unmanned Make Unacceptable?*, 2011.
2. Human Rights Watch i Harvard Law School International Human Rights Clinic, *Losing Humanity - the Case Against Killer Robots*, 2012.
3. “Directive 3000.09”, consultada el 9 de desembre de 2013. [Disponible aquí.](#)
4. Per a més informació sobre l’informe les recomanacions de Heyns, vegeu: “Report of the Special Rapporteur on extrajudicial summary or arbitrary executions, Christof Heyns”, [disponible aquí.](#) consultat el 9 de desembre de, 2013
5. Des que aquest tema començà a debatre’s al Consell de Drets Humans el 30 de maig de 2013, un total de 44 països s’han pronunciat públicament sobre les armes totalment automàtiques. [Vegeu el web.](#)
6. “Informe del relator especial sobre execucions sumàries o arbitràries, Christof Heyns.”
7. Peter W. Singer, “Interview with Peter W. Singer”, *International Review of the Red Cross* 94, 886 (2012), p. 476.
8. “IKV Pax Christi publicarà un altre informe sobre les vuit preocupacions més urgents suscitées pel desenvolupament, la producció i la utilització potencial dels robots assassins. Vegeu Merel Ekelhof i Miriam Struyk, *Outsourcing Morality: 8 objections against killer robots*, que es publicarà el gener de 2014.
9. Segons els articles 48, 51 i 52 del Protocol Addicional I de les Convencions de Ginebra, totes les parts en un conflicte hauran de distingir en tot moment entre civils i

combatents, així com entre objectes civils i objectius militars, de manera que, en conseqüència, només dirigeixin les seves operacions contra objectius militars. El principi de proporcionalitat és codificat a l'article 51.5.b del Protocol Addicional I i es repeteix a l'article 57, i bàsicament significa que els danys contra persones i objectes civils no poden ser excessius en relació amb els progressos militars esperats.

10. "International Humanitarian Law and the challenges of contemporary armed conflicts." Comitè Internacional de la Creu Roja, consultat el 9 de desembre de 2013, p. 40. [Disponible aquí.](#)

11. Noel Sharkey, "The Evitability of Autonomous Robot Warfare". *International Review of the Red Cross* 94, 886 (2012), p. 796.

Fotografia: US Air Force. Modificada. [Link a la llicència.](#)

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

Quan perdem el control de la nostra humanitat

Noel Sharkey / Maya Brehm

Noel Sharkey és president del Comitè Internacional per al Control de les Armes Robòtiques i catedràtic emèrit d'Intel·ligència Artificial i Robòtica a la Universitat de Sheffield, al Regne Unit. / Consultora sobre Ginebra per a l'ONG britànica Article 36.

En ple segle XXI, una de les principals amenaces emergents contra la seguretat mundial és el desenvolupament de les armes autònomes, també denominades “armes totalment autònomes”, “robots assassins”, “robots autònoms letals” o “sistemes autònoms d'armament letals”. Són sistemes d'armament que, un cop activats, seleccionen objectius i els ataquen sense cap més intervenció humana.

Cada vegada és més difícil trobar una nou artefacte tecnològic que no estigui controlat per circuits informàtics. Les tecnologies de la violència no en són una excepció: els aparells informàtics esdevenen ubics en la majoria de sistemes actuals d'armament i sistemes de control. Avui dia, gairebé totes aquestes armes són sota “control de supervisió”, en què el control humà senzillament està mediat per un programa d'ordinador.

Alguns estats ja utilitzen diversos sistemes automatitzats d'armament que intercepten per si sols objectes inanimats d'alta velocitat, com míssils, projectils d'artilleria, granades de morter o atacs de saturació; per exemple, els sistemes C-RAM, Phalanx, NBS Mantis i Iron Dome. Aquests sistemes completen el seu procés de detecció, avaluació i resposta en qüestió de segons i, per tant, fan extremament difícil per als operadors humans d'exercir un control de supervisió significatiu més enllà d'activar-los i desactivar-los. Fins ara, molts sistemes s'han desplegat en entorns relativament lliures d'obstacles, despoblats de civils.

Tanmateix, hi ha alguns estats que impulsen cada vegada amb més intensitat el desenvolupament d'armament a distància que podria sobrepassar el control de supervisió humà: els Estats Units han fet proves avançades de diverses plataformes d'armament autònom, com l'X-47b -un reactor subsònic d'alta velocitat que ja pot enlairar-se i aterrar a portaavions-, el Crusher -un robot autònom terrestre de 7 tones- i un submarí d'atac autònom; els xinesos treballen en l'Anjain, un vehicle de combat autònom de combat aire-aire; els russos desenvolupen el reactor de caça autònom Skat; Israel disposa del robot terrestre autònom Guardian; i al Regne Unit la Mantis, una aeronau intercontinental de combat totalment autònoma, és en fase avançada de proves.

Manca de precisió del reconeixement d'objectius

Un dels grans problemes de les armes autònomes és que identificar i seleccionar objectius necessita un programari ben definit. Tanmateix, els actuals mètodes de reconeixement d'objectius emprats pels militars no s'adeqüen al seu propòsit, excepte en entorns molt lliures d'obstacles. Actualment, hi ha tres mètodes principals:

1 - La detecció de siluetes permet de reconèixer un tanc en un entorn sense obstacles, com un desert de sorra d'orografia plana. Malgrat les dècades de recerca, s'ha demostrat que és extremament difícil distingir entre un tanc i un camió, o qualsevol altre vehicle, si es troben entre altres figures, com arbres.

2 - La formació d'imatges tèrmiques detecta el calor irradiat per un objecte i en mostra el moviment, però amb aquest mètode seria difícil distingir un tanc d'un autobús escolar.

3 - Per a la detecció per radar es fa servir munició passiva (o en espera) per detectar la senyal dels radars enemics i bombardejar-los. Cal donar per fet que l'objectiu és una instal·lació antiaèria, perquè en cas contrari la detecció d'un radar no n'estableix la legitimitat com a objectiu.

En bona part a causa de les greus limitacions d'aquests mètodes, la idea mateixa de desenvolupar robots assassins per utilitzar-los sense unes limitacions molt estrictes però respectant els requisits de la utilització de força letal establerts en el dret

internacional dels drets humans i el dret internacional humanitari és, en el millor dels casos, pura especulació i, en el pitjor, pura fantasia. Pot ser que les descobertes futures resolguin els problemes tècnics. Tanmateix, és important tenir en compte que, fins i tot si en millora la capacitat de reconèixer objectius, això no permet a les màquines valorar si atacar un determinat objectiu és legítim o si l'atac és, en conjunt, permisible.

L'adequació i la legalitat d'un atac depenen del context i tendeixen a avaluar-se cas per cas. Si es deixa que els estats segueixin desenvolupament els robots assassins amb l'esperança que podran funcionar, se'ns planteja el risc greu que aquestes armes siguin desplegades amb independència que compleixin la llei o no. L'única solució és una prohibició integral i preventiva del desenvolupament, la producció i l'ús d'aquests sistemes.

“ No hi ha cap garantia que ens permeti preveure una utilització dels sistemes autònoms d'armament letal que compleixi amb el dret internacional. ”

Actuar contra els robots assassins

L'abril de 2013 es va posar en marxa la Campanya per Aturar els Robots Assassins, una campanya internacional de la societat civil que exigia la prohibició preventiva del desenvolupament, la producció i l'ús dels sistemes d'armament completament autònoms. La campanya no intenta prohibir els vehicles o robots autònoms de tot tipus, sinó que el seu enfocament se centra clarament en evitar l'automatització de la decisió de matar.

Un mes més tard, Christof Heyns, relator especial de les Nacions Unides sobre les execucions extrajudicials, sumàries o arbitràries, va demanar una moratòria mundial sobre la utilització i el desenvolupament dels robots autònoms letals, la qual cosa representava una pausa per permetre als països de reflexionar sobre les implicacions

del desenvolupament d'aquestes armes. Heyns conclouïa que: “[Adoptar-les] podria tenir efectes importants i duradors sobre els valors socials, especialment la protecció i el valor de la vida i de l'estabilitat i la seguretat internacionals.” Com molts d'altres, Heyns considera que delegar a les màquines la decisió de matar pot vulnerar un criteri moral fonamental.

Gràcies a la pressió creixent de la societat civil per abordar els reptes plantejats pels sistemes autònoms d'armament, el novembre de 2013 França presentà als 117 estats parts de la Convenció sobre Certes Armes Convencionals (CCAC) la proposta d'una reunió informal d'experts. El mandat s'aprovà i la qüestió es debatrà el maig de 2014.

Aquests debats d'experts empenyen els estats a expressar la postura de cada país sobre la qüestió, quelcom d'urgentment necessari. Fins ara, només els Estats Units han publicat una declaració política oficial. La Directiva 3000.09 del Departament de Defensa estableix unes directrius sobre les armes autònomes. Alhora que n'impulsa un major desenvolupament, la Directiva exigeix que, de moment, un humà participi en el procés de decisió relatiu a l'ús d'una força letal. Així mateix, el govern del Regne Unit ha afirmat que d'acord amb la seva normativa actual totes les armes romanen “sota control humà”.

Malgrat aquestes afirmacions, encara no és clar què vol dir “control humà” o “participació en el procés de presa de decisions”. Aquests termes podrien significar quelcom de tan senzill com prémer un botó per iniciar un atac o, fins i tot, programar una arma per a una missió. Clarament, això seria molt diferent del tipus de control humà que es considera apropiat en relació amb els sistemes d'armament existents.

“ Encara que millori la precisió, les màquines no poden valorar si atacar un determinat objectiu és legítim o si l'atac és, en conjunt, permisible. ”

Control humà efectiu

Una anàlisi de la recerca científica sobre el control humà de supervisió ens permet desenvolupar una classificació consistent en cinc tipus de control:

1. L'operador humà entra en contacte amb un objectiu, el selecciona com a tal i és qui inicia qualsevol atac.
2. Un programa suggereix objectius alternatius i l'operador humà decideix quin atacar.
3. Un programa selecciona un objectiu i l'operador humà n'ha d'aprovar la tria abans de l'atac.
4. Un programa selecciona un objectiu i l'operador humà disposa d'un temps limitat per vetar-ho.
5. El programa selecciona l'objectiu i inicia l'atac sense cap participació humana.

Per a un nivell de control 1, és crucial entendre que el *control humà efectiu* està sotmès a requisits molt estrictes: un comandant o operador humà té un coneixement complet del context i la situació de l'àrea objectiu en el moment d'un atac específic i pot percebre qualsevol canvi o situació imprevista que hagi pogut sorgir des de la planificació de l'atac i respondre-hi. Cal que hi hagi una participació cognitiva en l'atac i el temps suficient per reflexionar sobre la naturalesa de l'objectiu, la seva rellevància en termes de necessitat i adequació de l'atac, i els efectes indirectes probables i possibles de l'atac. També cal que es disposi dels mitjans per a suspendre o avortar l'atac amb rapidesa.

El nivell de control 2 podria ser acceptable si es demostra que compleix els requisits d'un control humà efectiu. Un ésser humà que controlés l'atac hauria de poder avaluar si un atac és necessari i apropiat, si totes les alternatives suggerides (o, fins i tot, alguna de les alternatives) constitueixen un objecte d'atac permisible, i seleccionar l'objectiu per causar el mínim dany a persones i béns civils.

El nivell 3 és inacceptable. La recerca experimental ha mostrat que aquest tipus de control causa el denominat "biaix de l'automatització", d'acord amb el qual els operadors humans acaben acceptant com a correctes les decisions generades per ordinador i menystenien la informació que les contradueix (o bé no en cerquen).

El nivell 4 també és inacceptable. No promou la identificació d'objectius, mentre que el poc temps disponible per exercir el veto reforçaria el biaix de l'automatització i no deixaria cap possibilitat per dubtar o reflexionar. El fet que s'executaria l'atac tret que un humà l'interrompés faria que es vulneressin supòsits consolidats del dret internacional humanitari que protegeixen la condició i la posició dels civils.

En el cas del nivell de control 5, no hi ha participació humana en la selecció de l'objectiu ni en l'atac, de manera que, com ja hem explicat anteriorment, aquests sistemes d'armament no podrien complir el dret internacional.

Conclusió

No hi ha cap garantia que ens permeti preveure una utilització de les armes autònomes que compleixi amb el dret internacional. És impossible predir com un complex programari reaccionarà en totes les circumstàncies. És ben sabut que a les regions en conflicte hi abunden els esdeveniments imprevistos i canviants i que la tecnologia pot ser manipulada, bloquejada, piratejada o eludida per un enemic adaptatiu. En conseqüència, és clar que hi ha raons sòlides de caire moral, legal i de seguretat per a la prohibició preventiva, d'acord amb el dret internacional, del desenvolupament, la producció i la utilització dels robots assassins.

Quan els estats declaren que sempre hi haurà "control humà" o que "un humà participarà en la presa de decisions" d'un sistema d'armament automatitzat, cal que ens plantegem si aquest tipus de control compleix els requisits d'un control humà efectiu. També cal esperar que els estats expliquin com s'asseguraran que es compleixen aquests requisits en els seus processos de revisió de l'armament.

Fotografia: Official U.S. Navy flickr Page. Modificada. [Link a la llicència.](#)

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

Els atacs de drones nord-americanes i les conseqüències sobre el terreny al Pakistan

Wali Aslam

Professor lector en Relacions Internacionals a la Universitat de Bath (Regne Unit)

Els atacs de *drones* nord-americanes al Pakistan han suscitat molta controvèrsia entre els cercles internacionals d'experts en seguretat. Alguns debats s'han centrat en l'eficàcia i l'adequació d'aquests atacs. Altres anàlisis han estudiat la utilització dels avions no tripulats des de perspectives neutrals pel que fa als valors, per exemple avaluant-ne la importància com a factor de canvi en els esforços de contra-insurgència. Tanmateix, tant aquestes anàlisis com d'altres han eludit l'avaluació de les conseqüències d'utilitzar aquests avions sobre el terreny, sobre la societat i l'Estat del Pakistan.

Aquest article té el propòsit d'omplir aquest buit posant l'èmfasi en alguns dels efectes perjudicials dels avions no tripulats sobre el benestar de la població i sobre l'Estat d'aquest país. En primer lloc, analitzarà la dispersió pel Pakistan dels sospitosos de terrorisme amb l'objectiu de fugir dels atacs amb *drones*. Molts sospitosos d'insurgència perseguits per aeronaus nord-americanes Predator i Reaper s'han desplaçat des de les ATAF (Àrees Tribals Administrades Federalment) fins a altres zones del Pakistan. Aquesta reubicació ha tingut conseqüències greus i sovint letals per a les noves poblacions que els acullen. Tot seguit l'article analitzarà de quina manera els atacs amb aeronaus no tripulades han tingut un impacte radicalitzador sobre l'opinió pública del Pakistan, amb conseqüències negatives en diversos fronts. Finalment, avaluarà l'impacte d'aquests avions en el sistema democràtic pakistanès, que ha estat lluitant per deixar enrere una història de dictadura. ¹ Aquestes conclusions també

serviran de resum dels arguments exposats.

Els drones i la dispersió de militants pel Pakistan

Els atacs dels Estats Units amb *drones* a les àrees tribals pakistaneses s'inicià l'any 2004. Al Pakistan les ATAF tenen un estatus polític diferenciat, de manera que no s'hi aplica la legislació general del país. Aquestes àrees esdevingueren les noves bases de diversos militants talibans i d'al-Qaida després de la invasió nord-americana de l'Afganistan de desembre de 2001. Els Estats Units no trigaren pas a adonar-se que, a conseqüència de la ubicació remota de les àrees tribals, tenien poques possibilitats de caçar aquests combatents sense comptar amb una cooperació activa dels pakistanesos. Per tant, els atacs amb aeronaus no tripulades semblaven oferir la resposta perfecta al problema. En conseqüència, s'han efectuat prop de 370 atacs a les àrees tribals del Pakistan, mentre que fins ara només quatre s'han dirigit a àrees alienes a les ATAF. ²

“ La dispersió pel Pakistan dels sospitosos de terrorisme per fugir dels atacs amb *drones* ha tingut conseqüències greus per a la població civil pakistanesa ”

En aquest context, els sospitosos de terrorisme han anat abandonant les ATAF per establir-se en altres zones del país, com Karachi, Lahore i altres zones de les mateixes ATAF on no hi ha hagut gaires atacs amb *drones*. Tanmateix, aquest desplaçament no ha canviat l'agenda bàsica d'aquests individus, que consisteix a fer la guerra santa (*jihad*) contra els que consideren infidels. A les ATAF se servien dels amagatalls tribals per atacar les forces nord-americanes a l'Afganistan, però des de la seva reubicació s'han dedicat a atacar civils pakistanesos per continuar amb la seva guerra santa. Per aquests individus, els civils pakistanesos i els integrants de les forces de seguretat del país són objectius legítims, perquè oficialment l'Estat és aliat dels Estats Units. Malgrat que l'objectiu dels seus atacs ha canviat, la seva missió ha romàs inalterada.

Els defensors de l'ús d'avions no tripulats han posat l'accent en el seu èxit per reduir el nombre d'atacs contra les forces occidentals a l'Afganistan. No obstant això, en aquestes avaluacions rarament es fa referència a les 50.000 víctimes civils del terrorisme, un gran nombre de les quals han estat l'objectiu de terroristes que han abandonat les ATAF per fugir dels avions no tripulats. ³

Després de la seva reubicació, aquests individus no es limiten a la violència religiosa. També participen activament en els segrestos econòmics, el contraban de drogues i armes i l'acaparament de terres en grans poblacions com la ciutat portuària meridional de Karachi. ⁴ Gran part dels ingressos generats gràcies a aquestes activitats es dedica a finançar les activitats de militància al nord-oest del país. Aquesta conseqüència poc estudiada de l'ús de les aeronaus no tripulades tindrà implicacions significatives per a la seguretat regional a l'Àsia meridional que perduraran molt més enllà de 2014, any en què les forces estatunidenques abandonaran la regió.

L'impacte radicalitzador dels drones

Els atacs amb avions no tripulats han tingut un efecte radicalitzador greu sobre l'opinió pública del país, amb un canvi clarament significatiu cap a la dreta en els últims anys. El polític i exjugador de criquet Imran Khan s'ha servit d'aquests atacs com a exemple de l'arrogància dels Estats Units, a qui culpa dels immensos danys col·laterals i morts de civils innocents. Khan considera que l'ús de *drones* nord-americans no ha estat gaire eficaç, ja que la situació a l'Afganistan i el Pakistan és molt pitjor que quan es van començar a efectuar aquests atacs l'any 2004.

Imran Khan té un enorme atractiu polític entre els joves del país i la seva retòrica ha tingut un paper clau per posar-los en contra d'Occident, en fer-los creure que hi ha una conspiració occidental massiva per debilitar el Pakistan i que els avions no tripulats només són part d'aquesta "estratègia general". Khan ha estat capaç d'atribuir-se el paper de portaveu de la dreta política pakistanesa. Aquest impacte radicalitzador dels *drones* ha debilitat la capacitat per valorar d'una manera justa i imparcial l'impacte dels Estats Units pel que fa a bastir les institucions democràtiques del Pakistan i ajudar la població del país mitjançant nombrosos projectes de desenvolupament.

La democràcia al Pakistan i els problemes de legitimitat

És un secret de domini públic que sovint hi ha funcionaris pakistanesos del govern i el sector de la seguretat que col·laboren amb els Estats Units per facilitar-los la localització de sospitosos de terrorisme a les ATAF. Tanmateix, oficialment el govern del Pakistan s'oposa a l'ús d'avions no tripulats en el seu territori. L'Assemblea Nacional del Pakistan ha aprovat repetidament resolucions que demanen a Washington que aturi els atacs perquè violen la sobirania pakistanesa, tot i que fins ara no han influït gaire en la política dels Estats Units. Aquesta situació contribueix a debilitar la legitimitat del parlament pakistanès i les institucions democràtiques del país, que actualment ja s'ha d'esforçar per allunyar-se de l'ombra de la dictadura. El govern d'Obama ha reconegut que el suport de Washington a diversos règims militars del país va ser un error i ha manifestat que des d'ara treballarà per enfortir les institucions democràtiques del Pakistan. De sobte, s'ha fet evident que molts dels mals d'aquest país es poden atribuir a la manca d'un sistema democràtic estable, la qual cosa ha afectat no només el Pakistan sinó molts altres països arreu del món. Malgrat tot, aquest suport a la democràcia només s'ha donat sobre el paper.

“ L'ús de drones al Pakistan afebleix la legitimitat del sistema democràtic que els Estats Units pretenen defensar sobre el paper ”

Les institucions democràtiques pakistaneses pateixen de manca de legitimitat, atès que el seu control sobre el destí del país ha estat limitat des de la creació del país l'any 1947. Tradicionalment, l'exèrcit del Pakistan ha estat el principal governant de la política exterior de l'Estat. Els aliats exteriors del Pakistan també han decidit treballar directament amb l'exèrcit saltant-se el govern civil, fins i tot en temps de democràcia. Malgrat que s'ha donat molta importància a les declaracions polítiques estatunidenques a favor de reforçar el sistema democràtic, la política dels avions no tripulats desmenteix clarament aquesta perspectiva. De fet, aquests avions serveixen per afeblir la legitimitat del sistema democràtic que sobre el paper els Estats Units pretenen defensar. Sovint es diu que només una democràcia estable solucionarà els

problemes interns del Pakistan, com el terrorisme extremista i religió al país.

La democràcia al Pakistan i els problemes de legitimitat

Aquest article ha analitzat les conseqüències sobre el terreny dels atacs nord-americans amb *drones* al Pakistan que rarament es prenen en consideració en els debats sobre l'eficàcia i l'adequació dels atacs amb avions no tripulats. Si Washington volgués fer una avaluació justa i imparcial de l'eficàcia i l'adequació d'utilitzar aquestes armes contra l'amenaça terrorista al Pakistan i altres països del món, caldria que analitzés els evidents problemes que genera aquesta política. A més, cal considerar l'ús d'avions no tripulats com una tàctica a curt termini amb un valor limitat a llarg termini. Els *drones* no poden substituir l'estratègia integral necessària per adreçar tots els reptes que Washington voldria solucionar amb aquestes armes.

1. Pakistan ha estat governat per dictadors militars durant prop de la meitat de la seva existència.
2. Les estadístiques es basen en dades recopilades per la New America Foundation. Per obtenir-ne més informació, vegeu-ne el web, [aquí](#), consultat el 31 de desembre de 2013.
3. Vegeu Shaun Waterman, "Pakistan says war on terror has cost nearly 50,000 lives since 9/11," *The Washington Times*, 27 de març de 2013.
4. Vegeu Imtiaz Ali, "Karachi becoming a Taliban safe haven", Combating Terrorism Centre at West Point, 13 de gener de 2010. [Disponible aquí](#), consultat el 31 de gener de 2013.

Fotografia: Official U.S. Navy flickr Page. Modificada. [Link a la llicència.](#)

© Generalitat de Catalunya

RECOMANEM

Materials i recursos d'interès recomanats per l'ICIP

Projecte

“Covert Drone War”

The Bureau of Investigative Journalism és una ONG britànica amb la ferma creença que el periodisme ha d'actuar en benefici de la societat. És per això que tenen un projecte anomenat “Covert Drone War” dedicat a la investigació dels atacs amb *drones* armats perpetrats pels Estats Units al Pakistan, el Iemen i Somàlia. En el seu web, l'organització recull les notícies relacionades amb les operacions amb *drones* en aquests països, així com històries personals de víctimes i testimonis d'aquests atacs.

Com a element de denúncia, el projecte té un apartat específic en que comptabilitza el nombre d'atacs llançats en aquests països, el nombre de víctimes mortals (globals, civils i nens) i el nombre de ferits. D'aquesta manera, segons les dades d'aquesta ONG, veiem com només al Pakistan, entre els anys 2004 i 2013, els Estats Units han llançat 381 atacs (la pràctica majoria sota la presidència de Barack Obama) amb aquestes conseqüències: entre 2.500 i 3.600 morts, dels quals prop d'un miler eren civils i, d'aquests, 200 eren nens. Els ferits estarien en una forquilla d'entre 1.100 i 1.500.

Al Iemen, entre els anys 2002 i 2013, els Estats Units han confirmat prop de 70 atacs però The Bureau of Investigative Journalism calcula que n'hi podria haver un centenar més, amb centenars de morts i de ferits. Per últim, les dades referents a Somàlia se centren entre els anys 2007 i 2013. En aquest país s'han produït, segons la mateixa font, una desena d'atacs, i podrien haver mort fins a una trentena de persones.

Sens dubte, un recompte útil per poder valorar la magnitud de l'amenaça que suposen els *drones*, vista l'opacitat amb que es porten avui en dia aquestes pràctiques i les seves conseqüències amb la premissa de la guerra global contra el terrorisme.

Documental

Drone Wars

“*Drone Wars*” és una sèrie de tres documentals sobre les implicacions d'aquesta arma de guerra realitzada per Alternate Focus, un grup audiovisual independent i sense ànim de lucre que treballa per donar una visió del Pròxim Orient “diferent” a la transmesa pels Estats Units a la seva opinió pública.

La primera part del documental, titulada “The drone landscape”, ens dóna una visió general de l'ús que fan els Estats Units dels avions no tripulats a diversos països, sobretot al Pakistan, concretament a la zona del Waziristan. A través d'entrevistes a acadèmics, activistes o membre del Congrés nord-americà, el documental reflexiona sobre l'objectiu dels atacs amb *drones* i les seves conseqüències.

La segona part, “The drone economy”, se centra en les implicacions econòmiques de la guerra amb *drones*. El documental visita, per exemple, la localitat de Poway, a San Diego, Califòrnia, on 4.000 persones treballen per General Atomics, el contractista que fabrica el model d'avió Predator, i aborda els lligams entre la indústria de defensa nord-americana i la classe política.

Per últim, la tercera part del documental, “The drone morality”, es pregunta a qui recau la responsabilitat ètica i legal dels atacs amb avions no tripulats i posa sobre la taula el debat de com aquestes armes poden canviar la percepció i la manera de fer la guerra.

Llibre

A short history of nuclear folly

Herzog, Rudolph. *A short history of nuclear folly. Mad scientists dithering nazis, lost nukes, and catastrophic cover-ups*. Melville House 2012.

Estem davant un llibre sobre el perill nuclear que no parla d'Hiroshima, ni de Nagasaki, ni de Txernòbil, ni de la crisi dels míssils de Cuba, ni de Fukushima. I, tot i així, posa els

pèls de punta. Cada capítol es concentra en un tipus de bogeries que són (inexplicablement) poc conegudes. Entre elles, el destí i l'evolució professional després de la Segona Guerra Mundial dels científics alemanys que havien treballat en projectes nuclears... i que malgrat tenir la capacitat per fer-ho, en època de Hitler van decidir no construir la bomba atòmica. De les més esgarrifoses són, sens dubte, les idees per adaptar les armes nuclears a l'enginyeria civil, com la construcció d'un segon Canal de Panamà mitjançant l'ús de 300 bombes nuclears. Per a aquest tipus de projectes s'han dut a terme una gran quantitat d'assajos d'explosions nuclears... Algú sap d'on ve l'etimologia de la paraula biquini?

No podien faltar en aquesta obra accidents com el de Palomares, entre molts altres. O situacions difícilment explicables, com el fet que desenes de les persones que van participar a la mateixa pel·lícula morissin de càncer a primerenca edat. Un d'ells, John Wayne, als 46 anys. I què pensar en saber que durant la Guerra Freda es van perdre fins a 40 armes nuclears?... Com desconegut és també el parador d'un reactor nuclear que estava instal·lat a la serralada de l'Himàlaia. Construït per un clarividenc missioner, hi ha al Congo un altre reactor abandonat al qual han robat el seu combustible, basat en urani... mentre un espavilat cirurgià implantava plutoni al cor d'alguns pacients. Actualment, i malgrat la campanya internacional per prohibir-les, les armes nuclears segueixen estenenent-se pel planeta.

Però el més preocupant d'aquest llibre és que sembla ser només la punta de l'iceberg. Quants capítols més quedaran per escriure?

Documental

“Aquí nos vamos a quedar”

Camperols afectats pels cultius de soja transgènica a Argentina o per les extraccions de minerals a Ciudad Bolívar de Colòmbia; un poble sencer – Temacapulin, a Mèxic- amenaçat d'inundacions per les extraccions d'aigua d'una important constructora espanyola; nòmades tibetans perseguits pel govern xinès perquè abandonin terres i ramats; o comunitats enfrontades per l'explotació del delta del riu Tana de Kènia... Són tots ells exemples d'injustícies ambientals, víctimes d'una desigual distribució dels recursos naturals, i protagonistes del documental *Aquí nos vamos a quedar*, produït pel

Laboratori Multimèdia de Conflictes Ambientals de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA).

A través de testimonis directes i de la veu d'activistes i acadèmics, el documental fa pedagogia sobre què és la justícia ambiental - l'equitat de l'ús raonable dels recursos naturals- i assenyala quatre aspectes essencials per gaudir d'aquesta justícia: una distribució equitativa de la riquesa que ens ofereix la naturalesa, el reconeixement de les comunitats locals, la seva participació en la presa de decisions i la capacitat per mobilitzar-se i fer-se sentir.

Aquí nos vamos a quedar és un bon treball de denúncia a partir de vivències concretes i alhora de reivindicació de la lluita social, ja que se'ns recorda que gràcies a les mobilitzacions ciutadanes s'han guanyat batalles importants, com la dels camperols del Páramo El Almorzadero de Colòmbia o dels mateixos habitants de Temacapulin de Mèxic. Exemples que han de donar esperances a altres comunitats amenaçades per interessos econòmics difícils de defensar.

© Generalitat de Catalunya

TRIBUNA

La veritat de les dones

Elena Grau

Tècnica de l'Institut Català Internacional per la Pau

La verdad de las mujeres. Víctimas del conflicto armado en Colombia és el títol de l'informe final de la Comisión de Verdad y Memoria de Mujeres Colombianas (CVMMC), presentat recentment a Bogotà. En aquest informe es recullen les veus de més de mil dones que varen donar testimoni per tal de fer visible la seva experiència en l'escenari de guerra que viu el país des de fa més de cinquanta anys, i de contribuir a crear una veritat col·lectiva narrada per dones que sigui compartida per la societat colombiana a la que s'adreça.

L'any 2010 la Ruta Pacífica de las Mujeres Colombianas va iniciar un projecte que semblava ben difícil d'assolir: recollir la memòria i la veritat de dones colombianes que havien estat víctimes de violacions de drets humans en el context del conflicte armat. Els reptes eren, en primer lloc, dur a terme aquest projecte en un país que segueix en guerra; i en segon lloc, dur-lo a terme amb els mitjans a l'abast d'un moviment social de base.

La Ruta pacífica és una xarxa composta per 389 grups de dones vinculats al moviment feminista, per la pau i els drets humans o a l'àmbit comunitari, creada l'any 1996 a partir de les mobilitzacions per donar suport a les dones de zones especialment afectades per la violència dels actors armats. Des de la seva creació ha treballat per la sortida negociada al conflicte armat de Colòmbia i per acabar amb la impunitat d'aquells que perpetren violències contra les dones. La Ruta és un moviment de base amb presència a nou regions colombianes que es caracteritza pel seu compromís en donar suport a les dones que s'hi adrecen, i també per la seva capacitat de mobilització i de proposta política partint de l'experiència de les dones. Així mateix, les

mobilitzacions de la Ruta pacífica es coneixen per la riquesa del llenguatge simbòlic que utilitza i per la seva creativitat.

Els dos reptes esmentats s'han sabut convertir en elements que singularitzen el projecte. L'experiència acumulada pel fet de ser un moviment de dones ha donat a la Ruta la capacitat d'autoprotegir-se, de protegir i acompanyar les dones que varen donar testimoni en un país en el que els drets humans no estan garantits. Això ha significat no posar-les en risc durant les entrevistes i fer-los costat amb assessorament i suport psicosocial quan ho han necessitat al llarg del procés. D'altra banda, els recursos humans mobilitzats han estat sempre propis; és a dir, han estat dones de la Ruta pacífica les que han documentat els testimonis, els han transcrit, codificat i que han escrit l'informe final, comptant amb assessorament i suport extern puntual. Aquest fet ha donat lloc a un projecte d'Investigació- Acció -Participació que aporta elements per a la reflexió i la innovació a futures Comissions que es plantegin treballar amb la veritat i la memòria de dones.

“ Les dones han estat convertides en objectiu militar al conflicte armat colombià, per la seva capacitat de resistir, la seva persistència a fer i refer les condicions d'humanitat i la seva tenacitat en la defensa de les persones estimades. ”

La tasca de la CVMCC s'ha recolzat en la capacitat d'organització i en l'esforç d'aprenentatge i de formació de les dones de la Ruta pacífica. Més de vuitanta persones han participat durant el desenvolupament del projecte, entre les quals: 36 documentadores, 10 digitadores, 7 codificadores i sistematitzadores i 8 investigadores.

El treball s'ha desenvolupat en diverses fases: els tallers inicials de formació de les dones que havien de prendre testimoni a altres dones; l'articulació per regions de la

planificació, la realització d'unes 100 entrevistes -que donaren lloc a un enregistrament de veu i a una fitxa- i la seva transcripció; la posterior centralització de tota la informació per tal de codificar-la amb el programa Atlas-ti i processar-la estadísticament; la tasca final de redacció de l'informe posant al centre els testimonis recollits.

Un element cabdal que ha fet possible la CVMMC ha estat la confiança present en tots els estadis i espais del procés. Confiança entre les dones que varen assumir el repte de tirar endavant aquest projecte. Confiança vers la Ruta pacífica per part de les dones que varen donar el seu testimoni. Confiança creada a l'espai de l'entrevista que va fer possible l'emergir de la paraula de les dones silenciada durant tant de temps.

Un altre aspecte igual d'important ha estat el compromís de donar suport a totes les dones implicades i proporcionar-los eines per afrontar els impactes rebuts en les diverses fases del procés de treball amb els testimonis. Aquesta tasca de cura s'ha fet de manera continuada a cada regió i en una gran trobada d'elaboració i reflexió sobre la tasca realitzada i l'experiència de dur-la a terme.

“ Les dones colombianes demanen Veritat i Justícia, que s'acabi amb la impunitat. Demanen també la desmilitarització de la vida i els territoris i l'accés a l'educació, els serveis de salut i el treball: el millor antídoto contra la violència. ”

La CVMMC ha donat lloc a dos documents: *Memoria para la vida*, sobre la metodologia emprada; i l'informe *La Verdad de las mujeres. Víctimas del conflicto armado en Colombia*, publicat en dos volums. En el primer d'aquests volums, després d'un capítol introductori que esbossa el marc general de l'estudi, s'ofereixen els continguts dels testimonis, analitzats quantitativament i qualitativa, organitzats en gran blocs que fan

referència a les conseqüències que els fets de violència varen tenir en les vides de les dones entrevistades i els impactes rebuts per elles. A més de la dimensió i la profunditat del dany rebut, l'informe recull el relat de les dones sobre com varen afrontar aquests fets, què varen fer per sobreviure i sobreposar-se a les greus violacions de drets humans. El segon volum presenta els fets de violència narrats per les dones, els nou casos col·lectius i recopila les seves demandes de reparació.

L'informe ofereix doncs una veritat fàctica i una veritat narrativa. La veritat fàctica té a veure amb allò que va passar, a qui, a quin lloc, quan, com i qui s'hi va veure involucrat. Aquesta veritat que intenta captar els contextos, les causes, els patrons i els impactes de la violència, permet copsar la naturalesa i la magnitud dels fets, així com sostenir processos de denúncia. La veritat narrativa, en canvi, té a veure amb l'experiència subjectiva i els significats que li atribuïm. Aquesta veritat experiencial proporciona coneixement sobre històries personals, sobre creences i valors, sobre els impactes i les resistències de les dones.

Dels testimonis se'n desprèn que les dones han estat convertides en objectiu militar al conflicte armat colombià; un conflicte al voltant del control del territori i els recursos naturals que ha suposat la militarització de la vida de la població o la seva expulsió. Les dones per la seva capacitat de resistir, la seva persistència a fer i refer les condicions d'humanitat i la seva tenacitat en la defensa de les persones estimades es converteixen en un obstacle per als actors armats. Les violències contra les dones en aquest context cobren formes molt diferents que van des de les amenaces (49,46%), la tortura psicològica (54,40%) o física (15%), al desplaçament forçat (76,20%) o la violència sexual (13,20%).

Tanmateix els testimonis parlen també d'una violència anterior o en àmbits aliens al conflicte que ens remet a l'existència d'un contínuum de les violències en la vida i l'experiència de dones. La violència sexual en constitueix una mostra: mentre un 13,20% de dones diuen haver-la patit en el context de la guerra, un 15,20% declara haver estat víctima de la mateixa en l'àmbit familiar i comunitari. L'informe confirma doncs que per a una dona quan s'acaba la guerra no s'acaba la violència perquè l'origen de la violència contra les dones té a veure amb la relació de dominació dels homes sobre les dones en el patriarcat que la normalitza en tots els àmbits i moments.

A la vegada que constata l'abast i la gravetat de la violència contra les dones, l'informe també ens proporciona un coneixement en profunditat dels impactes de la mateixa en les vides i els cossos de les dones entrevistades. Així es posa de manifest la unitat i la corporalitat de l'experiència femenina. És a dir, els impactes de la violència directa, de les pèrdues i del trencament de la pròpia vida, circulen i es connecten els uns amb els altres donant lloc a malalties, percepcions alterades del propi cos, distorsions de la sexualitat, de les relacions amb les persones i l'entorn.

No obstant això, les dones entrevistades han sobreviscut a la violència i els seus testimonis també relaten com elles varen fer front als fets traumàtics i varen aprendre a viure amb les pèrdues i els danys. A les seves narracions elles expliquen com el motor principal per a resistir i refer-se varen ser els vincles amb les persones estimades, principalment filles i fills. En nom d'aquests vincles elles acararen els actors armats, dissenyaren estratègies de protecció i varen estar disposades a perdre-ho tot en el desplaçament o la fugida per tal de salvar la seva vida i la dels altres. També la responsabilitat que elles havien assumit envers les persones que d'elles depenien les va sostenir en el seu entestament a fer i refer les condicions d'humanitat per tal d'aconseguir dur una vida digna.

Pel que fa a les demandes de reparació, als testimonis s'escolta per sobre de tot el sentiment d'irreparabilitat dels danys soferts, però alhora la necessitat de mirar el futur en nom dels somnis personals i, una vegada més, de les filles i els fills. Les dones demanen Veritat i Justícia, volen que s'acabi amb la impunitat. Demanen també, especialment, la desmilitarització de la vida i els territoris i l'accés a l'educació, els serveis de salut i el treball. Per a elles aquestes oportunitats per a millorar la vida de les persones són el millor antídote contra la violència.

És a dir, les dones colombianes que varen donar el seu testimoni a la CVMMC demanen la construcció d'una pau positiva que no es limiti al cessament de la lluita armada, sinó que avanci en el sentit d'una més gran justícia per a les persones que l'han de viure.

Fotografia: [Diana Duque Muñoz](#) .

© Generalitat de Catalunya

TRIBUNA

Tecnologies de la Informació i Comunicació per la Pau

Ana Barrero

Responsable de Comunicació i Projectes de la Fundació Cultura de Pau

Les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) són una de les innovacions tecnològiques més importants dels últims anys, especialment Internet que s'ha convertit no solament en el gran mitjà d'informació i comunicació, sinó també en una eina fonamental d'acció".

Internet, la tecnologia mòbil i les xarxes socials han suposat una autèntica "revolució" per a la informació i la comunicació donant lloc a un nou paradigma de socialització digital i, amb això, a l'aparició d'un nou tipus de "ciutadania global empoderada", més activa, participativa, democràtica i compromesa activament amb un món més just, més equitatiu i pacífic.

La connexió global que permeten les TIC afavoreix l'acostament al divers, diferent i llunyà, i el coneixement i comprensió de les diferents realitats i situacions. Això fa que es generin simpaties i s'estableixin aliances entre persones o grups que es comuniquen i interactuen a tot el món, creant importants vincles de solidaritat i cooperació que es tradueixen en responsabilitat, compromís i suport a una determinada situació, causa o acció.

Un clar exemple de l'impacte i capacitat de mobilització que tenen aquestes tecnologies el trobem en les revoltes populars que es van iniciar l'any 2011 al Pròxim Orient i el Nord d'Àfrica (Primavera Àrab), el Moviment 15M, etc., que van provocar no solament la reacció en les seves societats sinó també la d'"internautes" de tot el món, a través de les diferents plataformes i eines tecnològiques, donant suport i difonent la

seva causa, donant assessorament tècnic, denunciant agressions i violacions dels drets humans, etc.

“ Les TIC no poden considerar-se un dret ni un fi en sí mateixes, sinó un mitjà a través del qual poder aconseguir i gaudir dels drets fonamentals. Perquè són eficaces quan tenen una aplicació pràctica i estratègica ”

Les TIC ofereixen noves vies d'informació, comunicació i participació, el que permet a la gent comprometre's amb el món i buscar el canvi mitjançant noves formes. Segons dades de 2013 de la Unió Internacional de Telecomunicacions (ITU), ¹ actualment hi ha 2.700 milions de persones connectades a internet, és a dir, pràcticament el 40% de la població mundial està en línia. I s'han registrat 6.800 milions d'abonats a la telefonia mòbil, gairebé tants com habitants té el planeta.

Més enllà de les desigualtats en la seva distribució, aquestes dades posen de manifest la creixent presència social de les TIC a nivell mundial, el que les fa eines amb un enorme potencial per a la promoció de la pau.

Les tecnologies de la informació i la comunicació com a tal no ofereixen beneficis directes (solució de conflictes, menjar, aigua, feina, salut...). Però sí que amb un ús eficaç de les eines tecnològiques i una adequada gestió de la informació que proporcionen es pot aconseguir evitar i solucionar conflictes; conrear de manera adequada la terra per obtenir aliments; aconseguir recursos econòmics mitjançant una activitat laboral; prevenir malalties i epidèmies, etc.

Les TIC no poden considerar-se un dret ni un fi en sí mateixes, sinó un mitjà a través del qual poder aconseguir i gaudir dels drets fonamentals. Perquè són eficaces quan tenen una aplicació pràctica i estratègica i han estat desenvolupades amb un propòsit ben definit per satisfer les necessitats de les persones.

Per tant, podem entendre les TIC com un *mitjà* per aconseguir un *fi*.

Un “mitjà” que és una poderosa eina per a la promoció i construcció de la pau ja que les TIC poden ajudar en la comunicació, accés i processament de la informació; l’elaboració i difusió de recursos per a la sensibilització; el suport a la presa de decisions; la mobilització i incidència política; oferint vies per a la defensa dels drets humans i denunciar les violacions dels mateixos; promovent l’entesa i comprensió mútues, que és un factor essencial en la prevenció de conflictes i en la reconciliació, etc.

Les utilitats de les TIC per a la pau podrien agrupar-se en tres objectius fonamentals: ²

- **Comunicar / Informar** sobre els problemes socials i conflictes -a nivell local i global- des de la investigació i l’experimentació.
- **Formar / Educar** en valors que condueixin a un canvi d’actituds i el desenvolupament de competències que ajudin a participar activament en la construcció de la pau.
- **Transformar** la realitat social posant en pràctica estratègies per a l’acció i la incidència, que tinguin com a fi la solució de problemes.

“ Les Tecnologies de la Informació són una poderosa eina per a la promoció i construcció de la pau. Tenen un enorme potencial per afavorir la creació d’un moviment ciutadà global a favor de la pau. ”

Sens dubte, les tecnologies ofereixen infinitat de possibilitats per a la promoció de la pau. Podem trobar nombroses i originals iniciatives: recursos audiovisuals, webs, blocs, jocs interactius, etc. per a la sensibilització; un grup de Facebook que fa una crida per manifestar-se contra grups violents; joves de dues regions en conflicte que es reuneixen per intercanviar opinions i perspectives en un grup de Facebook, o que realitzen diàlegs interculturals a través de Skype; ³ la promoció del contacte i la

tolerància en una zona determinada entre grups enfrontats, utilitzant telèfons mòbils; mapejar un conflicte mitjançant l'anàlisi i la representació de dades; trobar espais alternatius per a la diplomàcia i la mediació, a través de la creació de vídeos i difondre'ls a Youtube per llançar missatges de pau; ⁴ etc.

A diferència d'altres àmbits com el de l'administració o el de l'empresa, que han adoptat ràpidament les oportunitats que els ofereixen les TIC, el sector de la pau s'ha quedat una mica enrere en aquesta tendència creixent de l'ús de les tecnologies per als seus fins. Tot i això, les organitzacions de pau han anat incorporant les tecnologies a les seves activitats i projectes, i cada dia podem trobar noves i interessants iniciatives per promoure la pau o solucionar conflictes.

Les tecnologies per sí mateixes no són la panacea però, sens dubte, posen a l'abast de les entitats nous instruments, més poderosos i accessibles, per ajudar-les a realitzar la seva feina de forma més efectiva i eficaç, i per vies que de cap altra manera no seria possible. I tenen un enorme potencial per afavorir la creació d'un moviment ciutadà global a favor de la pau. Un moviment en el qual cada persona de manera individual o col·lectiva, a través de les diferents eines tecnològiques, es converteixi en un autèntic agent de canvi, implicat, amb capacitat de llançar campanyes per promoure la pau, i de ser veu d'injustícies socials.

I les organitzacions de pau haurien de ser capaces d'encarrilar aquesta capacitat creativa i mobilitzadora que està sorgint entre la ciutadania, incorporant-la a la lluita per la pau.

Com s'indica en la Declaració de Praga "Cap a una societat alfabetitzada en informació", ⁵ l'accés a la informació i l'ús eficaç de les TIC juguen un paper molt important en la reducció de les desigualtats, la promoció de la tolerància, la comprensió i el respecte mutu (entre les diferents races, cultures i religions).

1. "Dades i xifres relatives a les TIC. El món el 2013". International Telecommunication Union (2013), accés 20 desembre de 2013. [Disponible aquí.](#)

2. Terral Tiscar, Ana SR. "Alfabetización en información para una cultura de paz: objetivos, programas y modelos" (Projecte de Tesi, Universitat Carlos III de Madrid, 2010)

3. [Peace in Facebook](#) publica les tendències d'amistat que es creen diàriament a Facebook entre persones de diferents religions, afiliacions polítiques, que es troben en costats oposats d'un conflicte, etc.

4. Un exemple de l'ús de les tecnologies en aquest sentit és la Campanya "Israel loves Iran" llançada per Ronny Edry, un dissenyador israelià que va publicar al seu mur de Facebook una fotografia d'ell amb la seva filla amb un cartell que deia "Iranians we will never bomb your country. We love you". El missatge es va fer molt popular a tot el món, generant una comunitat online que busca crear ponts entre els ciutadans d'Orient Mitjà. I fer la pau viral. [Mira el vídeo.](#)

5. "Declaració de Praga: cap a una societat alfabetitzada en informació". Reunió d'Experts en Alfabetització en Informació (Praga, la República Txeca, 20-23 de setembre de 2003), accés 20 desembre, 2013. [Disponible aquí.](#)

Fotografia: Collin Anderson. Modificada. [Link a la llicència.](#)

© Generalitat de Catalunya

ENTREVISTA

Entrevista a Christof Heyns, relator especial de les Nacions Unides

Xavier Alcalde i Eugènia Riera

Tècnics de l'Institut Català Internacional per la Pau

Christof Heyns, relator especial de les Nacions Unides sobre les execucions extrajudicials, sumàries i arbitràries i catedràtic de Dret Internacional dels Drets Humans a la Universitat de Pretòria.

Com a expert que treballa a les Nacions Unides, Christof Heyns ha manifestat moltes vegades la seva preocupació pel nombre creixent d'atacs amb drones en països com el Pakistan, Somàlia i el Iemen, i ha alertat sobre els perills que la proliferació d'aquestes aeronaus afebleixi la seguretat internacional i la protecció de la vida humana. En aquesta entrevista parla dels reptes que representen els avions no tripulats i de la necessitat urgent d'aturar la proliferació dels "robots assassins" per protegir l'ordre mundial.

Com a expert en dret internacional, considera que l'ús dels drones pot ser compatible amb el dret internacional humanitari?

No crec que els drones siguin armes inherentment il·legals. S'estan utilitzant a l'Afganistan en el context d'un conflicte armat establert i, en aquest cas concret, no veig una gran diferència entre algú a bord d'un avió que polsi un botó a 5.000 metres d'altitud i algú que pitgi el botó des de terra amb una pantalla que mostra clarament l'objectiu. Tanmateix, la utilització d'aquests avions genera molts dubtes i això és que cal estudiar.

En els seus darrers informes, vostè ha declarat que "un món en que diversos estats utilitzen drones armats en secret és un món menys segur" i ha demanat més

transparència als estats. Quines mesures cal adoptar per aconseguir-ho?

Actualment als Estats Units hi ha un avantprojecte de llei en què es preveu publicar el nombre de víctimes civils causades per un atac amb avions no tripulats, la qual cosa ja és un primer pas. L'ideal seria que se'n revelessin les identitats, no només el nombre. Cal claredat sobre els fets, sobre la legislació relativa als avions no tripulats i sobre qui n'és exactament l'objectiu potencial. Per exemple, hi ha la qüestió dels membres de grups armats organitzats: qui pot ser un objectiu? Qualsevol membre d'un grup armat o només alguns? També cal claredat sobre les polítiques que determinen en quins casos s'utilitzen els avions no tripulats i sobre quines normatives regeixen aquest tipus d'armament. Són les tres àrees en què busco transparència i visibilitat.

Pel que fa als grups armats no estatals, és possible que aconseguixin aquest tipus d'armes?

Per enviar un drone a l'altra banda del planeta cal disposar d'un sistema avançat de telecomunicacions, que sovint està fora de l'abast fins i tot d'actors estatals. Probablement, aquests grups només els podrien utilitzar amb un radi d'acció curt. Ara bé, si que hi ha el perill que els pirategin i caiguin en mans d'actors no estatals.

“ Cal més transparència sobre els fets, la legislació relativa als drones i sobre quin és exactament el seu objectiu potencial ”

Per afrontar aquests reptes, considera que la comunitat internacional i l'opinió pública haurien de tenir un paper més rellevant?

Cal que la comunitat internacional es pronunciï sobre els robots. Ja està passant a l'Assemblea General de les Nacions Unides. És important el debat com el que vam tenir fa uns mesos a Nova York amb 193 països, en què s'expressaven sobre diverses qüestions, com també la declaració de la Unió Europea en què defensava que s'utilitzés el sistema jurídic internacional establert, que no se'n relaxessin les normes i que hi

hagués transparència. La Convenció sobre Certes Armes Convencionals (CCAC) també ho està estudiant, i també s'ha sol·licitat al Secretari General de l'ONU que iniciï un procés.

En un informe de l'any 2010, el relator especial Philip Alston ja expressà la seva preocupació per l'ús de drones per efectuar assassinats selectius i ja manifestà que era urgent estudiar les implicacions de les armes totalment automàtiques. Hi ha el risc que actuem massa tard?

No crec que sigui massa tard. En certa manera és inusual abordar amb antelació els problemes amb els sistemes d'armament. Normalment s'incideix en aquests problemes un cop ja s'utilitza un sistema, encara que crec que si s'utilitzen els robots serà molt difícil desfer-se'n. Crec que és una qüestió urgent, però que encara no és massa tard. Els principals estats que disposen d'aquesta tecnologia són conscients, com a mínim, que suscita preocupació. Tenim possibilitats d'actuar, però d'aquí a uns quants mesos probablement ja no en tindrem.

En el seu informe, vostè ha proposat una moratòria en aquest tipus d'armes. Seria un primer pas cap a una futura prohibició?

Sobre la moratòria, el que és important assenyalar és que és una situació temporal sobre un element o un procediment que, en la pràctica, no s'utilitza. La comunitat internacional comprèn prou bé que cal prohibir aquests robots; la meua proposta consisteix a no utilitzar-los de moment. Això podria conduir a una prohibició o a una legislació més restrictiva o, potencialment, podria fer que la comunitat internacional decidís que pot acceptar els robots. No crec que aquesta última opció sigui realista, preveig més una prohibició o algun tipus de regulació.

“ El fet de si és acceptable que les màquines puguin decidir sobre la vida i la mort dels humans és preocupant. I la rendició de comptes,

també. Com es pot regular una situació si no sabem qui n'és el responsable últim? ”

És possible imposar una moratòria sobre la recerca en aquest tipus d'armament?

És impossible. La tecnologia emprada en aquests robots és la mateixa que la del cotxe de Google i moltes altres aplicacions. El que jo demano és una moratòria sobre la producció, l'ús i el desenvolupament d'aquestes armes; i també sobre les plataformes d'armament, perquè aquests robots simplement porten altres armes. Només demano una moratòria nacional, de manera que els estats mateixos declarin que no haurien d'utilitzar aquests enginys. És difícil supervisar-ho en el pla internacional; el meu argument principal és que per ara no en sabem prou, de les implicacions d'aquestes armes, de manera que de moment els estats haurien de comprometre's a no emprar-les.

Quines són les principals preocupacions que suscita l'ús d'aquestes armes?

En primer lloc, hi ha el dubte de si veritablement és acceptable que les màquines puguin decidir sobre la vida i la mort dels éssers humans. Encara que poguessin complir al 100% el dret internacional, hi ha un problema de dignitat humana, sobre el fet que ens puguin matar unes màquines. La segona font de preocupació és la rendició de comptes. Fins i tot si en la teoria aquests robots poden complir el dret internacional humanitari, com es pot regular la situació si no sabem qui n'és el responsable últim? La persona que en desenvolupa el programari, els polítics, el comandant...? Aquestes màquines hauran estat programades amb anys d'antelació abans que ni tan sols no hi hagi una guerra; es pot jutjar per crims de guerra el que les ha programades? Hi ha molta incertesa sobre la rendició de comptes i no es pot controlar l'aplicació del dret internacional humanitari si no sabem a qui podem atribuir la responsabilitat.

Aquesta qüestió s'ha debatut a la Convenció sobre Certes Armes Convencionals (CCAC), a demanda d'alguns països. Considera que el fet de no avançar prou ens podria conduir a un procés per la via ràpida, com el procés d'Oslo?

Molta gent es mostra crítica amb la CCAC, perquè abordava molts tipus d'armament, com les municions de dispersió o les mines terrestres, per a les quals finalment es trobaven solucions en una altra banda. De vegades es critica la CCAC per no haver aconseguit resultats concrets en els últims anys, però sembla que ara té un impuls renovat; el grup dels estats parts està presidit per un francès (Jean-Hugues Simon-Michel) amb qui m'he reunit, i també s'han compromès a utilitzar els procediments de la CCAC. I hi ha raons per ser cautament optimistes sobre la seva capacitat per avançar en l'agenda.

Sembla que en el pla internacional hi ha un impuls favorable al desarmament humanitari. Sens dubte, és positiu, però, podria tenir una vessant negativa? Hi ha massa qüestions que competeixen per adquirir rellevància pública en l'agenda?

Correm el perill que se centri l'atenció únicament sobre els robots autònoms mentre es desenvolupa una nova tecnologia inesperadament. No crec que sigui mala cosa que es presti atenció a diverses tecnologies, però també crec que cal ser realista en aquesta matèria. Hem de pensar com regular l'ús dels *drones* i, en aquest cas, la qüestió no gira al voltant de si prohibir-los o no. En canvi, el tema dels robots és diferent; aquí sí que caldria canalitzar les nostres energies cap a la pregunta de si prohibir-los o no. D'altra banda, s'esta desenvolupant tot tipus de tecnologia biològica i nanotecnologia. Cal centrar-hi esforços, de manera que penso que és positiu que s'ampliïn els focus d'atenció.

Com imagina que seran els conflictes armats en el futur?

No hi ha dubte que ens estem allunyant de les guerres interestatals. Els conflictes són majoritàriament no internacionals, entre estats i actors no estatals, i la guerra esdevé molt complicada. Els estats que disposin d'una determinada tecnologia tindran més incentius per servir-se'n, també per això em preocupa l'autonomia, perquè un dia arribarà massa lluny, sobrepassarà els límits i es convertirà en quelcom que deshumanitzarà la idea mateixa d'humanitat. Considero que els estats que disposin de la tecnologia cada vegada la faran servir més, i és preocupant. Hi tenen incentius significatius, especialment en el cas dels sistemes no tripulats, perquè no tenen baixes entre les seves tropes.

Probablement, com vostè afirma en el seu informe, hi haurà més conflictes, en el sentit que els actors hi tindran menys a perdre.

Sí, i això em preocupa. La guerra sol respondre a un esquema temporal determinat. Normalment, hi ha un moment per a la guerra, seguit d'un període de pau; s'acaba la guerra i arriba el temps de la recuperació i la curació. Tanmateix, si els estats tenen accés a una tecnologia que puguin utilitzar per atacar específicament un objectiu concret i un estat determinat, es pot generalitzar cada vegada més un tipus de conflicte de menor intensitat en què un estat pot atacar els seus enemics en molts estats diferents alhora. Això representaria que el ritme establert entre la guerra i la pau s'esvairia i que regnaria un conflicte armat continuat de baixa intensitat.

© Generalitat de Catalunya

SOBRE L'ICIP

Notícies d'actualitat, properes activitats i noves publicacions

ICIP

Institut Català Internacional per la Pau

Mor Alfons Banda, impulsor i vicepresident de l'ICIP

El passat 30 de gener va morir a Barcelona Alfons Banda i Tarradellas, vicepresident de l'ICIP i figura clau en la creació de l'Institut, l'any 2007. Banda també era actualment el director de la col·lecció de llibres "Clàssics de la Pau i la Noviolència", editada per l'ICIP i Angle Editorial.

Nascut a Girona el 1944 i químic de professió, Alfons Banda fou fundador de la Fundació per la Pau (avui FundiPau) i en va ser president fins al 2011. Lluitador constant per la pau, divulgador de la importància de la cultura de la pau i del paper cabdal de l'opinió pública en la lluita per la justícia, Banda ens deixa una llarga trajectòria de compromís i lluita pacífica.

La Junta de Govern, la presidència, direcció i tot l'equip de l'ICIP lamenten la seva pèrdua i mantenen el compromís de seguir el seu camí i difondre el seu llegat.

1. Novetats editorials

Aquest començament d'any han sortit publicats dos nous títols de les col·leccions de llibres de l'ICIP. D'una banda, s'ha publicat el llibre *Lluís Companys: contra la guerra*, amb edició de Josep Maria de Figueres, dins la col·lecció 'Clàssics de la pau i la noviolència' (ICIP i Angle Editorial). Es tracta d'un recull d'escrius i d'intervencions parlamentàries de l'expresident de la Generalitat, Lluís Companys, contra la presència i intervenció militar espanyola al Marroc, en una clara demostració del seu activisme antimilitarista i la

seva veu valenta contra la guerra.

En segon lloc, s'ha publicat el títol *Construcció de pau reflexiva*, de John Paul Lederach, Reina Neufeldt i Hal Culbertson; un manual sobre la planificació, l'avaluació i l'aprenentatge de programes de construcció de pau destinat a professionals del sector. Aquest llibre forma part de la col·lecció 'Eines de pau, seguretat i justícia' (ICIP i Líniazero edicions), que s'edita exclusivament en suport digital, en format pdf i ePub.

2. Nova col·lecció "ICIP Research"

L'ICIP ha inaugurat recentment una nova col·lecció de llibres anomenada ICIP Research, que recull els resultats de les activitats organitzades per l'Institut relacionades amb la recerca per la pau i la noviolència. L'objectiu d'aquesta nova col·lecció, adreçada especialment a l'àmbit acadèmic i a treballadors de pau, és difondre textos que poden ajudar a la reflexió i a la formació.

El primer títol publicat és el següent:

- *Companies in conflicte situations. Building a research network on business, conflicts and human rights*, ICIP Research 01 (publicat en anglès).

3. Darrers ICIP Working Papers"

Dins la col·lecció ICIP Working Papers, recentment s'han publicat els següents treballs:

- *New quantitative estimates on long-term military spending in Spain (1850-2009)*, per Oriol Sabaté Domingo (en anglès i català)

- *La transición geográfica de Asia Central en el nuevo contexto geopolítico*, per Elvira Sánchez Mateos, Aurèlia Mañé Estrada, Carmen de la Cámara i Laura Huici Sancho (en castellà i anglès)

- *L'est del Congo: arribarà mai el final de la guerra?*, per Gérard Prunier (en català i castellà)

4. Lliurament del Premi ICP Constructors de Pau

El proper 17 de març tindrà lloc al Parlament de Catalunya l'acte de lliurament del Premi ICIP Constructors de Pau 2013, atorgat a Jovan Divjak "pel seu coratge, com a militar, en desobeir les ordres de l'Exèrcit Popular Iugoslau i defensar Sarajevo durant el setge de la Guerra dels Balcans, i posteriorment, per la seva dilatada tasca cívica, amb diverses iniciatives a favor de les víctimes de la guerra".

L'acte de lliurament del Premi comptarà amb la presència de la presidenta del Parlament, Núria de Gispert; el president de l'ICIP, Rafael Grasa; i el propi guardonat.

El Premi ICIP Constructors de Pau té la voluntat de guardonar i reconèixer públicament persones, entitats o institucions que han treballat i han contribuït d'una manera destacada i dilatada en el foment i la construcció de la pau. El guardó, de caràcter anual, consisteix en un reconeixement públic, una escultura creada pel Premi Nobel de la Pau, artista i activista Adolfo Pérez Esquivel, anomenada Porta del Sol, i una dotació econòmica de 4.000 euros.

5. L'ICIP col·labora amb institucions de Colòmbia

Amb l'objectiu de donar suport a activitats de construcció de pau i transformació de conflictes a Colòmbia -en un moment clau per al país en plenes negociacions de pau-, l'ICIP ha signat un conveni de col·laboració amb la Cambra de Comerç de Bogotà i dos protocols de col·laboració amb l'Ajuntament de Medellín i la Federació Colombiana de Municipis. Aquests acords permetran treballar conjuntament sobre el terreny i seguir de prop el procés de construcció de pau colombià després de dècades de conflicte armat.

Paral·lelament, l'ICIP està organitzant un seminari internacional sobre els escenaris postconflicte a Colòmbia, que tindrà lloc el proper mes de maig a Barcelona, amb l'objectiu de treballar sobre les oportunitats i els temes d'agenda d'una Colòmbia postbèlica.

© Generalitat de Catalunya